

Turvallisesti yhdessä

Kansallinen rikoksentorjuntaohjelma

Turvallisesti yhdessä

Kansallinen rikosentorjuntaohjelma

ISSN 1798-7067 verkkojulkaisu

ISBN 978-952-259-522-5 verkkojulkaisu

Helsinki 2016

KUVAILULEHTI

Julkaisija	Oikeusministeriö Kriminaalipoliittinen osasto	Julkaisu-aika	24.11.2016
Tekijä(t)	Rikoksentorjuntaneuvosto		
Julkaisun nimi	Turvallisesti yhdessä Kansallinen rikoksentorjuntaohjelma		
Julkaisusarjan nimi ja numero	Oikeusministeriön julkaisu 30/2016		
Julkaisun teema	Selvityksiä ja ohjeita		
Tiivistelmä	<p>Oikeusministeriön yhteydessä toimiva rikoksentorjuntaneuvosto käsittelee rikollisuuden ehkäisyyn, rikoksista aiheutuvien haittojen vähentämiseen ja turvallisuuden edistämiseen liittyviä yleisiä kysymyksiä. Valtioneuvosto nimitti uuden rikoksentorjuntaneuvoston toimintakaudelle 1.10.2015–30.9.2018. Neuvoston toimikauden yhtenä painopisteenä oli laatia kansallinen rikoksentorjuntaohjelma.</p> <p>Paikallisen rikoksentorjunnan kehittämiseksi rikoksentorjuntaneuvosto laati paikallista osallisuutta edistävän rikoksentorjuntaohjelman Turvallisesti yhdessä. Kansallinen rikoksentorjuntaohjelma 2016–2020. Ohjelman tavoitteena on (1) selkeyttää rikosten ehkäisyn kytkeytyminen kunnan muihin suunnitelmiin, (2) rikosten ehkäisyyn kytkeytyvän yhteistyön ja verkostoitumisen parantaminen viranomaisten, elinkeinoelämän, järjestöjen ja kansalaisten kanssa, (3) lisätä rikoksentorjuntatyön osaamista paikallisella ja kansallisella tasolla, (4) edistää asukkaiden ja kansalaisjärjestöjen kuulemista rikosten ehkäisyn suunnittelussa ja (5) kehittää kansalaisten osallistumista ja vaikuttamiskeinoja rikosten ehkäisyssä ja koetun turvallisuuden edistämässä.</p> <p>Uudessa rikoksentorjuntaohjelmassa esitetään toimenpiteitä paikallisen rikoksentorjuntatyön kehittämiseksi ja sen erityinen paino on rikoksentorjuntatyön eri toimijoiden, kuten viranomaisten, elinkeinoelämän, kansalaisjärjestöjen ja asukkaiden yhteistyössä rikoksentorjunnan suunnittelussa ja toteuttamisessa.</p> <p>Ohjelman toimenpiteet valmisteltiin yhdeksässä eri puolilla Suomea toteutetussa työpajassa sekä paikallisen rikoksentorjuntatyön jaostossa. Rikoksentorjuntaneuvosto hyväksyi ohjelman 16.6.2016.</p> <p>Valtioneuvoston periaatepäätöksensä 24.11.2016 julkaistu päivitetty versio.</p>		
Asiasanat	Paikallinen rikoksentorjunta, rikosten ehkäisy, rikoksentorjuntatyö, yhteistyö, asukkaiden ja järjestöjen osallistaminen, asukkaiden kuuleminen, turvallisuussuunnitelmat		
Asianumerot	OM 1/62/2015		
	ISSN (verkkojulkaisu) 1798-7067	ISBN (verkkojulkaisu) 978-952-259-522-5	
	Sivumäärä 44	Kieli suomi	URN-tunnus http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-522-5
Julkaisujen myynti/jakelu	www.oikeusministerio.fi , sähköinen versio: julkaisut.valtioneuvosto.fi , julkaisumyynti: julkaisumyynti.valtioneuvosto.fi		

PRESENTATIONSBLAD

Utgivare	Justitieministeriet Kriminalpolitiska avdelningen		Utgivningsdatum 24.11.2016
Författare	Rådet för brottsförebyggande		
Publikationens namn	Trygga tillsammans		
Publikationsseriens namn och nummer	Justitieministeriets publikation 30/2016		
Publikationens tema	Utredningar och anvisningar		
Referat	<p>Rådet för brottsförebyggande finns i anslutning till justitieministeriet och behandlar allmänna frågor som gäller brottsförebyggande, minskning av de olägenheter som följer av brott och ökning av säkerheten. Statsrådet tillsatte ett nytt råd för brottsförebyggande för mandatperioden 1.10.2015–30.9.2018. Ett av prioriteringarna under rådets mandatperiod är att utarbeta ett nationellt program för brottsförebyggande.</p> <p>För att utveckla det lokala brottsförebyggande arbetet utarbetade rådet för brottsförebyggande programmet Trygga tillsammans - nationellt program för brottsförebyggande 2016-2020. Programmet syftar till att främja lokala insatser för att förebygga brott. Målet med programmet är att (1) klargöra på vilket sätt förebyggande av brott anknyter till kommunens andra planer, (2) förbättra samarbetet och nätverken mellan myndigheterna, näringslivet, organisationerna och medborgarna när det gäller förebyggande av brott, (3) öka kunskaperna i fråga om brottsförebyggande arbete på lokal och riksomfattande nivå, (4) främja processer för att höra invånarna och olika frivilligorganisationer vid planeringen av brottsförebyggande verksamhet och (5) utveckla medborgarnas möjligheter att delta i och påverka det brottsförebyggande arbetet och främjandet av trygghetskänslan.</p> <p>I det nya programmet för brottsförebyggande föreslås åtgärder för att utveckla det lokala brottsförebyggande arbetet, och tyngdpunkten ligger speciellt på samarbetet mellan de olika aktörerna, såsom myndigheterna, näringslivet, frivilligorganisationerna och invånarna, vid planeringen och genomförandet av den brottsförebyggande verksamheten.</p> <p>Förslagen till åtgärder bereddes i nio workshoppar som ordnades i olika delar av Finland samt i rådets sektion för lokalt brottsförebyggande. Rådet för brottsförebyggande godkände programmet den 16 juni 2016.</p> <p>Uppdaterad version som publicerats som statsrådets principbeslut den 24 november 2016.</p>		
Nyckelord	Lokalt brottsförebyggande arbete, förebyggande av brott, brottsförebyggande verksamhet, samarbete, invånarnas och organisationers möjligheter att delta, hörande av invånarna, säkerhetsplanering		
Ärendenummer	OM 1/62/2015		
	ISSN (webbpublikation) 1798-7067		ISBN (webbpublikation)
	Sidantal 44	Språk finska	URN http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-522-5
Beställningar/ distribution	www.oikeusministerio.fi Elektronisk version: julkaisut.valtioneuvosto.fi , Beställningar: julkaisumyynti.valtioneuvosto.fi		

SISÄLLYS

1	Ohjelman visio.....	9
2	Rikksentorjuntatyö ja sen toimintaympäristö	11
3	Ohjelman tavoitteet ja toimenpiteet	14
3.1	Rikosten ehkäisy kytkeytyminen kunnan muihin suunnitelmiin	15
3.2	Yhteistyön ja verkostoitumisen parantaminen viranomaisten, elinkeinoelämän, järjestöjen ja kansalaisten kanssa	18
3.3	Rikksentorjuntatyön osaamisen lisääminen	22
3.4	Asukkaiden ja kansalaisjärjestöjen kuuleminen rikosten ehkäisy suunnittelussa	25
3.5	Kansalaisten osallistuminen ja vaikuttamiskeinot rikosten ehkäisyssä ja koetun turvallisuuden edistämisessä.....	29
4	Seuranta ja arviointi.....	35
	LÄHTEET	36
	LIITTEET	39

Rikksentorjuntaohjelmassa käytetyt lyhenteet

DKY Demokratia-, kieli- ja perusoikeusasioiden yksikkö
EET Poliisiin ennalta estävä toiminta
ETNO Etnisten suhteiden neuvottelukunta
EVA Elinkeinoelämän valtuuskunta
HO Hallitusohjelma 2015
HDL Helsingin Diakonissalaitos
HY Helsingin yliopisto
KANE Kansalaisyhteiskuntapolitiikan neuvottelukunta
KRIMO Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti
NUVA Nuorisovaltuustojen liitto
LSSAVI Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintovirasto
OKM Opetus- ja kulttuuriministeriö
OM Oikeusministeriö
POHA Poliisihallitus
RTN Rikksentorjuntaneuvosto
RONK Romaniasaiainneuvottelukunta
SM Sisäministeriö
THL Terveiden ja hyvinvoinnin laitos
VANE Valtakunnallinen vammaisneuvosto
VATT Valtion taloudellinen tutkimuskeskus
VTT Teknologian tutkimuskeskus *VTT Oy*

1 Ohjelman visio

Oikeusministeriön yhteydessä toimiva rikosentorjuntaneuvosto käsittelee rikollisuuden ehkäisyyn, rikoksista aiheutuvien haittojen vähentämiseen ja turvallisuuden edistämiseen liittyviä yleisiä kysymyksiä. Valtioneuvosto nimitti uuden rikosentorjuntaneuvoston toimintakaudelle 1.10.2015–30.9.2018. Neuvostolla on toimikaudellaan kolme painopistettä: vahvistaa rikosentorjunnan tietopohjaa, kehittää paikallista rikosentorjuntatyötä ja laatia kansallinen rikosentorjuntaohjelma. Aloite uuden kansallisen rikosentorjuntaohjelman laatimiseen tuli Naapuriapu-työryhmältä, joka ehdotti, että kansallinen rikosentorjuntaohjelma Turvallisuustalkoot¹ päivitetään tämän päivän kansalaisuutta ja kansalaisyhteiskuntaa palvelevaksi. Samalla se esitti, että rikosentorjuntaneuvoston kokoonpanoon lisätään kansalaisyhteiskunnan toimijoita.²

Viime vuosien lainsäädännössä on pyritty helpottamaan kansalaisten osallistamista päätöksentekoon lisäämällä kansalaisten suoria osallistumismahdollisuuksia (esimerkiksi kuntalaki, maankäyttö- ja rakennuslaki, kansalaisaloitelaki). Paikallinen asukasaktivismi on myös turvallisuuden parantamisessa tärkeää, vaikkakaan ei korvaa viranomaistoimintaa. Asukasaktivismi tuo esiin näkökulmia, jotka ovat ihmislähtöisempiä ja moniarvoisempia kuin julkisen vallan tavat lähestyä turvallisuutta.³

Paikallisen rikosentorjunnan kehittämiseksi rikosentorjuntaneuvosto on laatinut paikallista osallisuutta edistävän toimintaohjelman, jonka tavoitteena on lisätä asukkaiden turvallisuutta ja viihtyisyyttä vähentämällä rikoksen uhriksi joutumisen riskiä ja rikoksista aiheutuvia haittoja. Tämä saavutetaan vahvistamalla asukkaiden ja kansalaisten osallistumista ja vaikuttamisen mahdollisuuksia niin alueensa rikollisuuden ehkäisyssä kuin muissakin turvallisuutta koskevissa päätöksissä.

Uudessa rikosentorjuntaohjelmassa esitetään toimenpiteitä paikallisen rikosentorjuntatyön kehittämiseksi. Erityinen paino on rikosentorjuntatyön toimijoiden, kuten viranomaisten, elinkeinoelämän, kansalaisjärjestöjen ja asukkaiden yhteistyössä rikosentorjunnan suunnittelussa ja toteuttamisessa. Lisäksi ohjelmassa esitetään suosituksia, joiden tavoitteena on lisätä yleistä tietoa kansalaisten oikeuksista ja mahdollisuuksista vaikuttaa, toimia ja osallistua.

Yllä olevista elementeistä rakentuu rikosentorjuntaneuvoston vahvistama paikallisen rikosentorjuntaohjelman visio:

¹ Turvallisuustalkoot 1999

² Naapuriapu-työryhmän suositukset rikosentorjuntaneuvostolle 2014, 14

³ Rinne ja Rättilä 2015; Rättilä & Rinne 2016

”Turvallisesti yhdessä”

Yhdessä tekeminen lisää yhteenkuuluvuutta ja turvallisuuden tunnetta, vähentää rikoksen uhriksi joutumisen riskiä ja rikoksista aiheutuvia haittoja.

Rikksentorjuntaohjelma keskittyy rikksentorjuntatyön ja rikosten ehkäisyn toteuttamiseen paikallisella tasolla eikä sen fokuksessa ole minkään yksittäisen rikoslajin vähentäminen tai ehkäiseminen

Valtioneuvosto antoi toukokuussa 2016 eduskunnalle selonteon sisäisestä turvallisuudesta.⁴ Selonteossa käsitellään sisäisen turvallisuuden tilannetta ja sisäisen turvallisuuden viranomaisten toimintaa tilanteeseen vastaamiseksi tavalla, jolla kyetään ylläpitämään se korkea turvallisuuden taso, joka Suomessa on pitkään ollut. Näistä viranomaisista poliisilla on päävastuu *rikksentorjunnasta* eli rikosten ennalta estämisestä, paljastamisesta ja selvittämisestä.

Valtioneuvoston selonteossa esitetään, että poliisin olemassa olevien resurssien käyttö tullaan kohdentamaan aiempaa suunnitelmallisemmin ja enemmän priorisoitujen. Selonteon linjausten mukaan priorisoinnit tullaan tekemään poliittisessa päätöksenteossa. Koska kiireellisten hälytystehtävien hoitamisesta ei voida tinkiä, priorisointi koskettaa erityisesti rikksentorjuntaa ja siihen kuuluvaa rikosten ennalta estämistä, joka liittyy rikksentorjuntaohjelman toiminta-alueeseen. Jatkossa poliisin ennalta estävän toiminnan kohteet sekä työmenetelmät on määritelty selkeämmin ja rajatumminkin, millä pyritään niiden osalta parempaan vaikuttavuuteen. Laajan turvallisuuskäsitteen ja laaja-alaisen rikksentorjuntatyön näkökulmasta tämä tarkoittaa, että muiden toimijoiden osaamisen ja voimavarojen hyödyntäminen on entistäkin tärkeämpää. Kansallisen rikksentorjuntaohjelman tavoitteet ja toimenpiteet tukevat tätä.

Paikallisen rikksentorjuntatyön parempi koordinointi ja yhteistyö, järjestöjen ja asukkaiden yhteistyön parantaminen ja asukkaiden keskinäisen avun lisääminen ja muut ohjelmassa esitetyt toimet rikosten ehkäisyn edellytysten parantamiseksi lisäävät turvallisuutta. Esitettyjen toimien tarkoituksena on myös ehkäistä arjen turvaa vaarantavaa rikollisuutta, kuten varkauksia, vahingontekoja ja väkivaltaa lähisuhteissa ja yleisillä paikoilla. Ohjelman valmistelun aikana on noussut esille monia hyviä käytäntöjä rikosten ehkäisemiseksi, joiden tunnettavuutta on syytä lisätä ja joiden levittämistä ja esittelemistä rikksentorjuntaneuvosto jatkaa myöhemmin eri tavoin.

⁴ SM 2016

2 Rikoksentorjuntatyö ja sen toimintaympäristö

Tässä ohjelmassa rikoksentorjunnalla tarkoitetaan kaikkia rikosten ehkäisyyn ja rikoksentorjuntatyöhön sisältyviä toimia, joilla

- ehkäistään ja vähennetään rikoksia
- ehkäistään ja vähennetään rikoksista aiheutuvia haittoja
- ehkäistään ja vähennetään rikoksen tekemisen ja uhriksi joutumisen riskiä
- vähennetään rikoksen pelkoa ja
- lisätään turvallisuutta ja turvallisuuden tunnetta.

Vaikka rikoksentorjunnalla pyritään ensisijaisesti ehkäisemään ja vähentämään rikoksia, niin joissakin tilanteissa (esim. impulsiivisissa rikoksissa ja mielenterveyshäiriöissä) se voi olla mahdotonta. Tällöin pyritään vähentämään uhrille rikoksesta aiheutuneita haittoja, jotka voivat ilmetä joko *suorasti*, tuottaen fyysisen, henkisen tai taloudellisen haitan tai *epäsuorasti* vähentämällä uhrin tai hänen omaistensa ja alueen asukkaiden pelkoa ja turvattomuuden tunteita. Myös rikoksesta aiheutuvien haittojen vähentäminen on tärkeä yhteiskunnallinen tavoite, joka pitää ottaa huomioon kansallisessa ja paikallisessa rikoksentorjuntatyössä. Rikoksentorjunta on pitkäjänteistä ja monialaista toimintaa, joka kattaa laajasti erilaiset asukkaiden, yhteisöjen, yritysten, kansalaisjärjestöjen ja viranomaisten toimet, jotka vähentävät rikosten, häiriökäyttäytymisen ja uhriksi joutumisen riskiä.

Rikoksia voidaan ehkäistä erilaisin lähestymistavoin. *Rikosympäristöä koskevia lähestymistapoja* ovat rikosten tilannetorjunta ja CPTED -lähestymistapa. *CPTED -lähestymistapa (Crime Prevention Through Environmental Design)* on ympäristön suunnittelua ja perustuu ajatukseen, että rakennettua ympäristöä muuttamalla ja hyvällä suunnittelulla luodaan turvallisempia paikkoja, joissa mahdollisuudet rikosten tekemiseen ovat pienempiä tai joissa ihmiset tuntevat olonsa turvallisemmaksi ja viihtyvät siellä. Esimerkiksi julkiset tilat suunnitellaan suurille käyttäjämäärille, jolloin syntyy enemmän luonnollista valvontaa tai jalankulkuväylät ja alikulkutunnelit valaistaan hyvin, jotta mahdollisille rikosentekijöille ei jää piilopaikkoja.⁵ Mm. Tampereen Muotialan asuinalue on suunniteltu näitä periaatteita soveltaen.⁶ Euroopan rikoksentorjuntaverkosto (EUCPN) on laatinut erityisesti poliiseille tarkoitetun käsikirjan kaupunkisuunnitteluun osallistumisen tueksi⁷ ja tietoa turvallisuudesta rakennetun ympäristön suunnittelussa on koottu myös Turvallinen kaupunki -julkaisuksi.⁸

Rikosten tilannetorjunnan perusajatuksena on, että rikoksia ehkäistään parhaiten vaikuttamalla tilannetekijöihin. Tämän lähestymistavan mukaan rikoksia tapahtuu silloin, kun tekijä on motivoitunut, kohde on sopiva ja valvonta on riittämätöntä. Tilannetorjunta soveltuu parhaiten omaisuus- ja muihin hallintaa loukkaaviin rikoksiin,

⁵ Ks. Sutton ym. 2008, Felson & Clarke 1998.

⁶ Kyttä, Puustinen & al (2008): Turvallinen asuinalue. Tampereen Muotiala suunnitelmissa ja kokemuksissa.

⁷ EUCPN 2016. CPTED Manual for police officers
http://eucpn.org/sites/default/files/content/download/files/cpted_manual_for_police_officers.pdf

⁸ Hirvola 2016

kuten asuntomurtoihin, myymälävarkauksiin ja vahingontekoihin. Sitä voidaan soveltaa myös muihin rikoksiin, esimerkiksi tietyin edellytyksin väkivaltarikosten ehkäisyyn. Tilannetorjuntatoimien etu piilee suurelta osin siinä, että toimenpiteet voivat tarjota realistisia, usein yksinkertaisia ja halpoja ratkaisuja tiettyjen rikosten ehkäisyyn tietyissä paikoissa⁹.

Potentiaalsiin rikosentekijöihin vaikuttavien lähestymistapojen avulla pyritään vaikuttamaan rikollisuuden taustalla oleviin sosiaalisiin ja taloudellisiin syihin sekä rikosentekijän motivaatioon. Rikosten ehkäisyssä on tärkeää tarkastella rikosten tekemistä ja rikosten uhreja kokonaisuutena. Samat henkilöt voivat olla sekä tekijöinä että uhreina. Varhaisen puuttumisen toimintamalleilla puututaan yksilön käyttäytymiseen mahdollisimman varhain, missä tahansa henkilön kehityksen siirtymisvaiheessa ja ohjataan henkilö suuntaan, joka ehkäisee tulevien rikosten tekemistä. Varhaisen puuttumisen keinoin kuuluvat peruspalveluiden tai resurssien tuottaminen yksilöille, perheille, kouluille tai yhteisöille, jotta voidaan minimoida riskitekijöiden vaikutus rikollisuuden kehittymiseen.¹⁰ Useimmiten nämä resurssit ja palvelut on suunnattu haavoittuvassa asemassa oleville pienten lasten perheille, yksinhuoltaja- tai teiniäideille tai muuten heikommassa asemassa oleville.¹¹ Esimerkiksi neuvoloissa on käytössä erilaisia kartoituslomakkeita, joiden avulla pyritään tunnistamaan lapsen kehitykselle vaarallisia riskitekijöitä, kuten vanhempien alkoholinkäyttö ja parisuhteen ristiriitoja. Päivähoidossa taas lapselle voidaan myöntää päivähoitopaikka, jos se katsotaan hänen kehityksensä kannalta tärkeäksi. Rikoksilla oireileville nuorille on kehitetty erilaisia auttamisen muotoja, kuten poliisin moniammatillinen ennalta estävä toiminta (esim. Ankkuri), rikosten ja riitojen sovittelun erilaiset muodot, monien eri järjestöjen tekemä työ sekä osaltaan etsivä nuorisotyö. Uusintarikollisuutta pyritään vähentämään tarjoamalla rikoksista tuomituille rangaistuksen toimeenpanon yhteydessä päihdekuntoutus- ja aggressionhallintaohjelmia ja yhteiskuntaan palautumista tuetaan valvotun koevapauden ja toisinaan myös vertaistuen avulla. Lähisuhdeväkivallan uusiutumisen ehkäisyssä on tärkeää panostaa uhreille tarjottaviin tukipalveluihin ja uhrin oikeuksien parantamiseen. Parisuhdeväkivallan toistumista pyritään ehkäisemään Moniammatillisen riskinarvioinnin menetelmän (MARAK) avulla.

Yhteisötyön menetelmät sisältävät kolme ulottuvuutta, yhteisön järjestäytymisen, yhteisön puolustautumisen ja yhteisön kehittämisen, jotka ovat osin päällekkäisiä. Yhteisön järjestäytymisellä tarkoitetaan toimenpiteitä, jotka parantavat paikallisyhteisön sosiaalisia suhteita niin epävirallisen kuin virallisenkin valvonnan toimivuutta edistävällä tavalla, lisäävät nuorten sosiaalistumista ja vahvistavat asukkaiden keskinäistä solidaarisuuden tunnetta. Yhteisöt voivat järjestää myös erilaista omaisuuden valvontaa tietyille alueille naapurivalvontajärjestelyillä, kuten venekerhoilla. Yhteisön kehittämisenä viitataan taas muun muassa rakennetun ympäristön parantamiseen, asuinalueiden hallinnon ja palveluiden hajauttamiseen, asuntojen jakamismenetelyjen parantamiseen ja asuntokannan monipuolistamiseen, sekä alueiden sosiaaliseen ja taloudelliseen uudistamiseen.¹²

Tässä ohjelmassa yhteisötyöhön kuuluvat myös ne toimet, jotka pyrkivät vähentämään asukkaiden ja asuinalueiden eriarvoisuutta ja lisäämään asukkaiden yhteen-

⁹ Ks. Sutton ym. 2008

¹⁰ Homel 2005

¹¹ Ks. Lisää

<http://www.vakivallanvahentaminen.fi/fi/index/hyviakaytantoja/lapsuudenkehityksenjavanhemmuudentukeminen/erveydenhoitajankotikaynnit.html>

¹² Ks. esim. Laitinen & Aromaa 2005, Bennet 1998, Lane & Henry 2004 ja Welsh & Hoshi 2006

kuuluvuuden tunnetta, spontaania yhdessä tekemistä ja parantavat asukkaiden mahdollisuuksia osallistua päätöksentekoon. Kansallisessa rikosuhritutkimuksessa vastaajat pitivät tärkeinä häiriökäyttäytymisen ja rikollisuuden torjunnassa alueen asukkaille järjestettäviä yhteisiä tapahtumia. Kansalaisten rikosentorjuntanäkemyksissä korostuivat ennaltaehkäisyn merkitys, vahva luottamus poliisiin ja usko rikosentorjuntakeinojen vaikuttavuuteen.¹³

Rikosentorjuntaa voidaan tehdä siis eri tasoilla ja erilaisin keinoin. *Primääripreven-*
tio on ennaltaehkäisevää toimintaa, joka kohdistuu koko väestöön, ja siihen kuuluvat esimerkiksi turvallinen asuinympäristö, peruskoulutus, peruspalvelut ja valistustoiminta. *Sekundääripreven-*
tio on varhaista puuttumista, joka kohdistuu tiettyihin riski-
yksilöihin tai -ryhmiin ongelmien ollessa vielä pieniä ja alkuvaiheessa. Sekundääri-
prevention tavoitteina ovat ongelmien varhainen tunnistaminen ja varhainen puuttu-
minen. *Tertiääripreven-*
tio kohdistuu jo rikoksiin syyllistyneisiin henkilöihin ja silloin tarjotaan tukitoimia tai ohjelmia, joilla ehkäistään rikosten uusimisen riskiä ja tuetaan rikoksista jo tuomittujen henkilöiden integroitumista yhteiskuntaan.¹⁴

¹³ Salmi & Danielsson 2014

¹⁴ Lisää konkreettisia, monella tasolla tehtäviä väkivallan vähentämiseen liittyviä esimerkkejä ks. European Report on Preventing Violence and Knife Crime among Young People. World Health Organization. Europe. 2010. Ks. myös Van Dijk & de Waard 1991

3 Ohjelman tavoitteet ja toimenpiteet

Rikosten ehkäisy ei kuulu vain viranomaisille, vaan työhön voivat osallistua kaikki, niin kansalaiset, järjestöt, seurakunnat kuin elinkeinoelämä. Esimerkiksi varhaiskasvatuksessa ja kouluissa luodaan pohjaa sille, miten toimitaan toisten kanssa, lastensuojelu tekee merkittävää työtä nuorten syrjäytymisen ehkäisyssä. Järjestöt tekevät tärkeää työtä rikoksen uhrin auttamisessa, ja näin vähennetään rikoksista aiheutuvia haittoja ja uudelleen uhriksi joutumisen riskiä. Nuorten kohdalla esimerkiksi sovitte- lun merkitys uusintarikollisuuden ehkäisyssä on tärkeä.

Poliisin ennalta estävä toiminta on poliisin kaikkeen toimintaan poikkileikkaavasti sisältyvä toimintatapa. Ennalta estävää toimintaa tehdään poliisiorganisaation kaikilla tasoilla ja se on osa poliisin rakenteellista kokonaisuutta, jossa varmistetaan yhteistyö poliisiyksiköiden ja niiden eri linjojen ja sektoreiden välillä. Poliisin ennalta estävä toiminta muodostuu kokonaisuudesta, johon kuuluu ennalta estävästi suoritettu joka-päiväinen poliisin toiminta sekä erityistoiminta, jossa poliisi toteuttaa toimenpiteitä ensisijaisena tavoitteenaan ennalta estävä turvallisuuden parantaminen sekä perustuu tietojohtoisuuteen, jossa hyödynnetään poliisin eri toiminnoissa aktiivisesti hankittua, saatua ja analysoitua tietoa ennalta estävyyden saavuttamiseksi.¹⁵ Sisäisen turvallisuuden selonteon linjaukset sekä poliisin ennalta estävän toiminnan strategian visio "Vähemmän rikoksia, enemmän turvallisuutta - yhdessä ennakoivasti toimien" tukevat kansallisen rikosentorjuntaohjelman visiota (ks. s. 7) ja ne täydentävät toisi- aan.

Rikosten ehkäisyssä tarvitaan monia toimijoita, sillä rikosentorjuntatyötä voidaan tehdä monin eri tavoin ja useiden toimijoiden yhteistyönä. Myös kansalaiset ovat tärkeä voimavara omilla asuinalueillaan, kun luodaan yhteisöllisyyttä ja näin lisätään turvallisuuden tunnetta.

Kansallisen rikosentorjuntaohjelman taustalla oli tarve päivittää "Turvallisuustalkoot" tämän päivän kansalaisuutta ja kansalaisyhteiskuntaa palveleviksi. Ohjelman taustalla on seuraavat rikosentorjuntaneuvoston hyväksymät tavoitteet:

1. Selkeytetään rikosten ehkäisyn kytkeytyminen kunnan muihin suunnitelmiin
2. Rikosten ehkäisyyn kytkeytyvän yhteistyön ja verkostoitumisen parantaminen viranomaisten, elinkeinoelämän, järjestöjen ja kansalaisten kanssa
3. Lisätään rikosentorjuntatyön osaamista paikallisella ja kansallisella tasolla
4. Edistetään asukkaiden ja kansalaisjärjestöjen kuulemista rikosten ehkäisyn suunnittelussa
5. Kehitetään kansalaisten osallistumista ja vaikuttamiskeinoja rikosten ehkäisyssä ja koetun turvallisuuden edistämisessä

Ohjelman toimenpiteet valmisteltiin yhdeksässä työpajassa, jotka toteutettiin eri puolilla Suomea. Kuusi näistä oli rikosentorjuntaneuvoston sihteeristön koordinoimia yhdessä paikallisten toimijoiden kanssa. Työpajoista kaksi oli nuorten työpajoja ja

¹⁵ SM 2014a, 4.

lopun rikosentorjuntatyötä tekevien työpajoja. Ammattilaisten työpajat toteutettiin world café -menetelmällä. Kolme työpajaa toteutettiin yhteistyössä Suomen Setlementtiliitto ry:n kanssa ja ne käsittelivät hyvää naapuruutta ja turvapaikanhakijoiden ja asukkaiden yhteistoiminnan lisäämistä. (Ks. liitteet 1 ja 2.) Työpajoissa ideoidut toimenpiteet työsti rikosentorjuntaneuvoston paikallisen rikosentorjuntatyön jaosto.

Seuraavassa on kuvattu tarkemmin konkreettiset toimenpiteet, joilla näihin tavoitteisiin pyritään. Toimenpiteiden yhteydessä on nimetty toteutuksessa mukana olevat yhteistyötahot, koordinoiva taho vahvistettuna sekä alustava aikataulu.

3.1 Rikosten ehkäisyn kytkeytyminen kunnan muihin suunnitelmiin

Valtioneuvoston periaatepäätöksellä vuonna 1999 käynnistettiin ”Turvallisuustalkoot”-niminen kansallinen ohjelma paikallisen rikosentorjuntatyön kehittämistä varten. Seuraava merkittävä askel paikallisen turvallisuustyön kehittämisessä tapahtui, kun Sisäisen turvallisuuden ohjelman myötä (SM 2004) paikallisia rikosentorjuntasuunnitelmia alettiin muuttaa sisällöltään laajemmiksi paikallisiksi turvallisuussuunnitelmiksi ja selkeyttää koko turvallisuussuunnitteluprosessia. Sisäasiainministeriö asetti 4.4.2005 työryhmän laatimaan ehdotuksen seudullisen ja paikallisen turvallisuussuunnittelun edelleen kehittämiseksi ja valtakunnallisen mallin laatimiseksi. Työryhmän tehtävä perustui valtioneuvoston 23.9.2004 tekemään päätökseen sisäisen turvallisuuden ohjelmasta, jossa vahvistettiin strategiset linjaukset ja toimenpiteet vuonna 1999 valtioneuvoston vahvistaman Turvallisuustalkoot – kansallisen rikosentorjuntaohjelman päätösten mukaisesti käynnistetyn turvallisuussuunnittelun edelleen kehittämiseksi ja vaikuttavuuden lisäämiseksi. Työryhmä julkaisi suositussensa vuonna 2006.¹⁶

Valtioneuvoston periaatepäätöksessä sisäisen turvallisuuden ohjelmasta sisäisellä turvallisuudella tarkoitettiin sellaista yhteiskunnan tilaa, jossa jokainen voi nauttia oikeusjärjestelmän takaamista oikeuksista ja vapauksista sekä turvallisesta yhteiskunnasta ilman pelkoa tai turvattomuutta, joka voi syntyä rikollisuudesta, häiriöistä, tapaturmista, onnettomuuksista ja suomalaisen yhteiskunnan taikka kansainvälistyvän maailman ilmiöistä tai muutoksista. Tämä periaatepäätös ja sisäisen turvallisuuden määritelmä nostivat kunnan johdon sekä eri hallintokunnat ja toimialat turvallisuustyön keskiöön. Sisäisen turvallisuuden ohjelmaa toimeenpantiin osana eri hallinnonalojen toiminnan ja talouden suunnittelua ja tulosohejausta sekä alueellisessa ja paikallisessa sisäisen turvallisuuden yhteistyössä ja turvallisuussuunnittelussa.

Sisäministeriön raportissa¹⁷ esitettiin, että turvallisuussuunnitelma tulisi liittää kunnissa osaksi sähköistä hyvinvointikertomusta. Rikosentorjuntaneuvoston sihteeristön ohjelman valmistelua varten tekemässä suppeassa selvityksessä vain muutamassa kunnassa oli yhdistetty turvallisuus- ja hyvinvointisuunnitelma.¹⁸

¹⁶ SM 2006.

¹⁷ SM 2014b

¹⁸ Rikosentorjuntaneuvoston sihteeristö teki vuonna 2016 suppean kartoituksen turvallisuussuunnitelmien käytöstä (Erkinjuntti 2016). Kartoituksessa oli mukana 26 kuntaa, jotka oli rajattu sen mukaan, että niillä oli turvallisuussuunnitelma ja se ulottuu vähintään vuoteen 2016. Turvallisuussuunnitelmien sisältö nousi sisäisen turvallisuuden ohjelman tavoitteista (esim. alkoholista aiheutuvien turvallisuusongelmien vähentäminen ja ikääntyvien turvallisuuden parantaminen). Kohderyhmien osalta turvallisuussuunnitelmista nousi esiin nuorten, lasten ja vanhuksien turvallisuuden parantaminen. Erityisryhmät, kuten etniset vähemmistöt, vammaiset ja mielenterveyskun-

Suomen Kuntaliitto vastaa sähköisen hyvinvointikertomuksen kehittämisestä, ja tavoitteena on ottaa se käyttöön kaikissa kunnissa. Hyvinvointikertomus on tärkeä osa kunnan strategisen toiminnan johtamisen ja talouden suunnittelua, toteutusta ja arviointia. Kunnissa toteutettavat asiat on kuvattu kuntastrategiassa, johon puolestaan toiminnan ja talouden suunnitelma perustuu. Hyvinvointikertomus täsmentää kuntastrategian ja toiminnan ja talouden suunnitelman hyvinvoinnin edistämistä koskevia näkökulmia. Siinä voidaan kuvata tarkemmin kunnan toiminnan painopistealueet, kehittämiskohteet, tavoitteet, toimenpiteet, resurssit sekä arviointimittarit, joilla toiminnan tuloksia seurataan. Sähköistä hyvinvointikertomusta täydentävät tarvittaessa eri osa-alueiden ohjelmat ja suunnitelmat.

Rikksentorjuntatyön liittäminen osaksi sähköistä hyvinvointikertomusta on yksi keino liittää rikksentorjunta-asiat kunnan strategiaan, toiminnan ja talouden suunnitteluun ja päätöksentekoon. Tämä lisää myös mahdollisuuksia resurssien kohdentamiseksi rikksentorjunnan kannalta tärkeisiin kohteisiin.

Toimenpide:

1. Rikksentorjunta sisällytetään kunnan strategiaan ja hyvinvointi- ja turvallisuustyöhön niin, että varmistetaan rikksentorjuntatoimien toteutuminen paikallisella tasolla eri hallinnonalojen yhteistyönä (mm. sosiaali-, terveys-, nuoriso-, koulutus-, kulttuuri-, pelastus-, kaavoitus- ja tekninen toimi, rakennusvalvonta ja poliisi). Samoin on tarpeellista turvata rikksentorjuntatyön resursointi ja seuranta sekä varmistaa maakuntien ja kuntien välinen yhteistyö.

Yhteistyötahot: **Kunnat**, Suomen Kuntaliitto, SM, RTN, STM, OKM, YM, aluehallintovirastot, maakunnat, kunnanvaltuustot, hyvinvointi- ja turvallisuussuunnittelun alueelliset ja paikalliset ohjausryhmät, rikksentorjunnan yhdyshenkilöt.

Aikataulu: 2017–

Kuntalaisten hyvinvoinnista huolehtiminen on kunnan perustehtävä (Kuntalaki 2015/410). Kunnan hallinnossa tehtävät päätökset ovat usein mittavia ja laajoja ja ne vaikuttavat kuntalaisiin ja heidän turvallisuuteensa sekä kunnan talouteen. Suomen Kuntaliitto suosittaa, että päätösten vaikutuksia arvioidaan etukäteen Vaikutusten ennakoarvointi (EVA) -menetelmän avulla ja arviointi tulee kytkeä osaksi kunnan talouden ja toiminnan suunnittelun ja toteutuksen arviointia.¹⁹ EVA on tarkoitettu kuntien ja kuntayhtymien luottamushenkilöille, viranhaltijoille ja valmistelijoille sekä soveltuvin osin kuntien liikelaitoksille. Myös eri toimialoilla erityislainsäädäntö velvoittaa kuntia arvioimaan päätösten vaikutuksia.

toutujat olivat jääneet vähemmälle huomiolle selvityksessä mukana olevissa. Vain kahdessa kartoituksessa mukana olleessa kunnassa oli käytössä yhdistetty turvallisuus- ja hyvinvointisuunnitelma, muissa oli erillinen turvallisuussuunnitelma.

¹⁹ EVA:n käyttöönottoa tukemaan on mallinnettu valmisteluprosessi ja sähköinen työväline EVA, jotka löytyvät osoitteesta www.hyvinvointikertomus.fi.

Toimenpide:

2. Turvallisuusvaikutusten arviointi mallinnetaan kunnallisen päätöksenteon tueksi. Mallin avulla arvioidaan erityisesti rikosten ehkäisyn näkökulman huomioimista kunnallisen päätöksenteon valmistelussa.

Yhteistyötahot: **Suomen Kuntaliitto**, RTN, LSSAVI:n turvallisuustutkimuksen verkosto, SM, aluehallintovirastot, yliopistot, ammattikorkeakoulut

Aikataulu: 2017–2018

Paikallisen rikosentorjuntatyön yksi keskeinen tavoite on tehostaa ehkäisevää työtä niin, että rikoksia ja häiriöitä tapahtuu vähemmän ja ihmisten turvallisuus sekä turvallisuuden tunne paranevat. Ennalta ehkäisevän työn haasteellisuutta lisää se, että ennalta ehkäisevät toimet ovat usein eri toimijan vastuulla kuin korjaavat toimet. Lisäksi ennalta ehkäisevän työn hyödyt näkyvät usein vasta pidemmän ajan kuluttua. Syrjäytymisen ehkäisy, riskiryhmien tunnistaminen ja turvallinen yhdyskuntasuunnittelu ovat esimerkkejä pitkäjänteisestä turvallisuustyöstä, joiden tulokset näkyvät usein vasta vuosien kuluttua. Vaikka pitkäkestoinen turvallisuustyö aiheuttaa kustannuksia kunnalle, vähentää se kuitenkin muiden rikoshaittojen, kuten uhrikokemusten aiheuttamia kustannuksia ja rikoksen pelkoa.

Suomessa syrjäytymisen ehkäisyn ja ennaltaehkäisevän toiminnan merkityksestä on tehty laskelmia erilaisin kriteerein. Esimerkiksi Irma Moilanen teki 1990-luvun lopussa Oulun yliopistossa laskelman siitä, paljonko nuoren käytös- ja mielenterveyshäiriöiden hoitamatta jättäminen maksaa.²⁰ Jukka Ohtonen on koonnut havaintoja lastensuojelun sekä vähäisen koulutuksen aiheuttaman työttömyyden lisäyksen kustannuksista.²¹ Myös naiseen kohdistuvan väkivallan kustannuksia on arvioitu.²² Terveysten ja hyvinvoinnin laitos on käynnistänyt hankkeen raiskauksesta yhteiskunnalle aiheutuvien kustannusten arvioimiseksi. Olemassa olevia suomalaisia ja kansainvälisiä malleja hyödynnetään rikosentorjunnan ja rikosten ehkäisyn kustannusten arvioinnin kehittämisessä.

Toimenpide:

3. Kehitetään keinoja arvioida, ovatko rikosentorjunnan ja rikosten ehkäisyn toimet kustannustehokkaita.

Yhteistyötahot: **RTN**, VATT, VTT, THL, yliopistot, ammattikorkeakoulut, kuntien edustus

Aikataulu: 2017–2019

²⁰ Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintovirasto 2012

²¹ Ohtonen 2015; Säkjärvi & Kinnunen 2013

²² Heiskanen ja Piispa 2000 & 2002

Sähköisen hyvinvointikertomuksen tueksi on kehitetty indikaattoreita Sotkanetin tietokannasta, kuten turvallisuusindikaattorit. Kunnat voivat lisätä myös omia indikaattoreitaan sähköiseen hyvinvointikertomukseen, ja työväline on avoin vastaanottamaan mahdollisia uusia tietokantoja. Rikksensorjuntatyössä tehtävä nykytilan ja toimintaympäristön kartoitus hyötyy sähköisen hyvinvointikertomuksen turvallisuuteen liittyvistä indikaattoreista. Sähköistä alustaa tulisi kehittää siten, että se hakisi tietoja eri portaaleista ja että siihen sisällytetään paikkatieto ja turvallisuutta mittaavia muuttujia. Rikksensorjuntatyössä voidaan käyttää myös mapping-menetelmää ja hyödyntää poliisin rikosilmoitustietoja ns. hot spottien määrittämiseksi ja rikksensorjuntakeinojen kohdentamiseksi.²³

Toimenpide:

4. Kehitetään sähköisen hyvinvointikertomuksen indikaattoreita siten, että saadaan alueellista tietoa rikollisuudesta ja hyvinvointi-indikaattoreista.

Yhteistyötahot: **Suomen Kuntaliitto**, THL, aluehallintovirastot, maakunnat, RTN, poliisi

Aikataulu: 2017–2019

3.2 Yhteistyön ja verkostoitumisen parantaminen viranomaisten, elinkeinoelämän, järjestöjen ja kansalaisten kanssa

Pääministeri Juha Sipilän hallituksen strategisen ohjelman²⁴ tavoitteiden mukaan sisäministeriö julkaisi 19.5.2016 selonteon sisäisen turvallisuuden tilasta, jossa arviointiin poliisin tehtävät ja toiminnan tavoitteet. Selonteko on pohjaa sisäisen turvallisuuden strategian työstämiselle, missä käsitellään kattavasti myös kokonaisturvallisuuden edellyttämät eri viranomaisten yhteistoimintamenettelyt ja sisäisen turvallisuuden keskeisimmät haasteet lähitulevaisuudessa sekä määritellään sisäisen turvallisuuden seurantaan soveltuvat tavoitteet ja mittarit. Sisäisen turvallisuuden strategian keskeinen tavoite on varmistaa viranomaistoiminnan kivijalan kestävyys, jotta aitoa kumppanuutta voidaan rakentaa sisäisen turvallisuuden edistämiseksi. Strategian mukaan sisäinen turvallisuus edellyttää syvää ja sitoutunutta yhteistyötä niin eri viranomaisten kuin kansalaisjärjestöjen, lähiyhteisöjen, elinkeinoelämän ja lukuisten muiden toimijoiden kesken.²⁵

Kokonaisturvallisuusajattelun vahvistaminen kansallisesti, EU:ssa ja kansainvälisessä yhteistyössä tuodaan esille hallituksen strategisessa ohjelmassa.²⁶ Ohjelman mukaan tämä koskee erityisesti uusien ja laaja-alaisten uhkien kuten hybrdivaikuttamisen, kyberhyökkäysten ja terrorismin torjuntaa ja tavoitteena on vahvistaa ulkoi-

²³ Piispa, Järvinen & Korhonen (2008).

²⁴ HO 2015

²⁵ SM 2016, 53

²⁶ HO 2015

sen turvallisuuden sisäisiä edellytyksiä. Yhteiskunnan turvallisuusstrategian päivitys työ on tämän osalta käynnissä.

Rikksentorjuntaneuvostolla on merkittävä rooli sisäisen turvallisuuden edistämises-
sä rikosten ehkäisyn osalta. Sisäisen turvallisuuden strategian ja paikallisen rikok-
sentorjuntaohjelman tavoitteet tukevat toisiaan ja neuvosto tulee omalta osaltaan
edistämään sisäisen turvallisuuden strategiassa määriteltyjä tavoitteita. Valtioneu-
voston tasolla rikksentorjuntatyön kehittämisestä ja koordinoinnista vastaa rikok-
sentorjuntaneuvosto asetuksen mukaisesti (396/2007, 2 §).

Toimenpide:

5. Valtioneuvoston tasolla rikksentorjuntaneuvosto edistää rikksentorjuntatyön
kehittämistä ja koordinointia sekä vastaa omalta osaltaan sisäisen turvallisuuden
strategiassa määriteltyjen tavoitteiden toteutumisesta.

Yhteistyötaho: **RTN**

Aikataulu: 2016–

Aluehallintovirastolla on keskeinen rooli alue- ja paikallistason hyvinvointi- ja turvalli-
suussuunnittelun edistämises-
sä sekä valmiussuunnittelun ja varautumisen yhteen-
sovittamisessa (Laki aluehallintoviranomaisesta 896/2009). Laissa (17 a §) on määri-
tely aluehallintovirastojen ja poliisilaitosten yhteistyöstä, alue- ja paikallishallinnon
turvallisuuksuunnittelun edistämises-
tä, alueen toimivaltaisten viranomaisten tukemi-
sistä turvallisuuksutilanteiden johtamisessa ja näiden viranomaisten toiminnan yhteen-
sovittamisesta ja muusta alueellisesta viranomaisyhteistyötä poliisitoimen asioissa.
Aluehallintovirastojen ja Poliisihallituksen on toimittava yhteistyössä poliisin palvelu-
jen alueellisen saatavuuden arviointia koskevissa asioissa.

Aluehallintoviraston tehtävänä on valvoa, että kunnat noudattavat lainsäädäntöä ja
yhteen sovittaa kuntien, valtion ja muiden viranomaisten varautumisen ja valmius-
suunnittelun toimialueellaan. Maakuntaudistuksen yhteydessä aluehallintovirastojen
ja maakuntien tehtävät turvallisuuksudessa ja rikksentorjunnassa määritellään uudel-
leen.

Toimenpide:

6. Aluehallintovirastoihin perustettavien alueellisten hyvinvointiverkostojen toimin-
taan sisällytetään rikosten ehkäisyn näkökulma.

Yhteistyötahot: **Aluehallintovirastot**

Aikataulu: 2016–

Maakuntaudistus tulee voimaan vuoden 2019 alusta. Uudistuksessa tullaan määrittelemään uudelleen kuntien, maakuntien, aluehallintoviranomaisten ja muiden alueella toimivien viranomaisten tehtäviä. Perustettavilla 18 maakunnalla (itsehallintovalue) on sosiaali- ja terveyspalveluiden järjestämis- ja rahoitusvastuu. Lisäksi tulee viisi yhteistyöaluetta nykyisten erityisvastuualueiden pohjalta. Maakunnille siirtynee myös muita kuin sote-tehtäviä hallituksen 5.4.2016 tekemässä linjauksessa esitetyn mukaisesti.

Kunnat vastaisivat jatkossakin nykyisen lainsäädännön periaatteiden mukaisesti työllisyyden hoidosta ja edistämisestä. Kunnalla on edelleen vastuu osaamisen, sivistyksen, terveyden ja hyvinvoinnin edistämisestä, liikunta-, kulttuuri- ja muista vapaaajan palveluista, nuorisotoimesta, paikallisesta elinkeinopolitiikasta, maankäytöstä, kaavoituksesta, rakentamisesta ja kaupunkisuunnittelusta. Maakunnat vastaisivat sosiaali- ja terveydenhuollosta, pelastustoimesta, ympäristöterveydenhuollosta, alueellisista kehittämistehtävistä ja elinkeinojen edistämisen tehtävistä, alueiden käytön ohjauksesta ja suunnittelusta sekä maakunnallisen identiteetin ja kulttuurin edistämisestä sekä maakunnalle lain perusteella annettavista muista alueellisista palveluista. Turvallisuuteen liittyen maakuntien tehtäviin kuuluisivat sosiaalisen hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen ennaltaehkäisevät palvelut sekä yhteiskunnan turvallisuusstrategiaan kuuluva alueellinen varautuminen ja sen tukeminen ja yhteensovitus maakunnan tehtäviin kuuluvissa asioissa. Maakuntaudistuksen yhteydessä selvitetään maakuntien ja aluehallintovirastojen rooli turvallisuustyössä. Pienten kuntien osalta uudistus voi toteutuessaan antaa lisämahdollisuuksia, jos maakunnille tulee rooli yhteistyö-, koordinaatio- ja asiantuntijatehtävissä rikosten ehkäisyyn liittyen.

Työryhmätyöskentely maakuntaudistukseen liittyen on käynnissä ja asettamispäätöksessä on kirjattu, että ryhmiin kutsutaan tarvittavia substanssiasiantuntijoita.

Toimenpide:

7. Selvitetään maakuntaudistuksen yhteydessä, mikä on eri tahojen rooli rikosten ehkäisyssä sekä yhteistyön ja verkostoitumisen luomisessa. Maakuntaudistuksen voimaan tullessa tarkistetaan eri tahojen roolit ja vastuut rikosentorjuntaohjelman toteuttamisessa.

Yhteistyötahot: **OM**, VM

Aikataulu: 2016–2018

Kunnan toiminnasta merkittävä osa on sellaista, joka vaikuttaa turvallisuuteen. Tällaisia toimintoja ovat esimerkiksi maankäytönsuunnittelu, sosiaali- ja terveystoimi, tekninen toimi, päivähoito, nuorisotoimi, opetus- ja kulttuuritoimi. Kunta tekee siis osana omaa toimintaansa päätöksiä, joilla on suuri vaikutus turvallisuuteen nyt ja tulevaisuudessa.

Kolmannen sektorin toimijat tulee ottaa mukaan suunnitteluun ja toteutukseen, koska niillä on usein tietoa monenlaisten väestöryhmien, kuten etnisten vähemmistöjen, maahanmuuttajien, nuorten ja ikääntyneiden tilanteesta. Ns. hiljainen tieto ei kantaudu viranomaisille. Järjestöjen vahvuutena ovat myös matalan kynnykset palvelut, joihin monien voi olla helpompi ottaa yhteyttä etenkin, jos viranomaisiin ei osata täysin luottaa.

Rikksentorjuntatyöhön osallistuvan ryhmän kokoonpanoa suunnitellessa tulisi ottaa huomioon kunnan erityispiirteet. Liitteessä 3 on listattu esimerkkejä kyseisten toimijoiden rooleista rikksentorjunnassa. Lista ei kata kaikkea heidän toimintaansa.

Toimenpide:

8. Paikallisiin (kunnat/seutukunnat) hyvinvointi- ja turvallisuusryhmiin sisällytetään rikosten ehkäisyn näkökulma. Työryhmän kokoonpanossa huomioidaan alueen väestöryhmät, rikksentorjunnan toimijat ja rikollisuusongelmien erityispiirteet. Paikkakunnasta riippuen suositellaan, että mukana ovat ainakin poliisi, sosiaali-, terveys-, opetus- ja nuorisotoimi sekä rakennustoimi/kaupunkisuunnittelu, elinkeinoelämän edustajat ja monipuolinen asukkaiden (esim. alueraadit) ja järjestöjen edustus.

Yhteistyötahot: **Kunnat**, hyvinvointi- ja turvallisuussuunnittelun toimijat, poliisi

Aikataulu: 2016–

Turvallisuustyötä ja rikosten ehkäisyä ei tule katsoa siihen osallistuvien henkilöiden ”ylimääräiseksi” työksi, vaan kiinteäksi osaksi heidän perustehtäväänsä. Paikallistalossa ei ole syytä luoda rinnakkaisia tai päällekkäisiä rakenteita, jotka hajottavat käytävissä olevia resursseja. Yhteistyö tulee järjestää niin, että resurssit kohdentuvat varsinaiseen työhön ja vastuu turvallisuustyön ja rikosten ehkäisyn koordinoinnista tulee olla yhdellä henkilöllä. Esimerkiksi Helsingissä ja Espoossa toimii poliisikoordinaattori, joka on yhdyshenkilö kaupungin ja poliisin välillä. Koordinaattorin tehtävässä hyödylliseksi on osoittautunut laaja hallinnonalojen tuntemus ja turvallisuusalan osaaminen. Yhteistyön rakenteet tulee kuvata selkeästi ja avoimesti niin, että yhteistyöhön osallistuvien henkilöiden vaihtuminen ei vaikuta yhteistyön jatkuvuuteen.²⁷ Paikallisten yhdyshenkilöiden ennalta ehkäisevää toimintaa edistää yhteistyöverkosto, jolla on selkeä rakenne ja ylläpitäjä. Poliisin ennalta estävän toiminnan strategian toteuttamista tukee valtakunnallinen EET-ohjausryhmä, jonka tehtävänä on koordinoita valtakunnallista kehittämistoimintaa.

Toimenpide:

9. Jokaiseen kuntaan/seutukuntaan nimetään yhdyshenkilö tai koordinaattori, jonka tehtäviin kuuluu rikksentorjunnan edistäminen ja koordinointi alueella. Tehtävä voidaan liittää osaksi laajempaa turvallisuustyötä. Selvitetään tarvetta myös valtakunnalliselle koordinaatioelimelle.

Yhteistyötahot: **Kunnat**, RTN

Aikataulu: 2016–2017

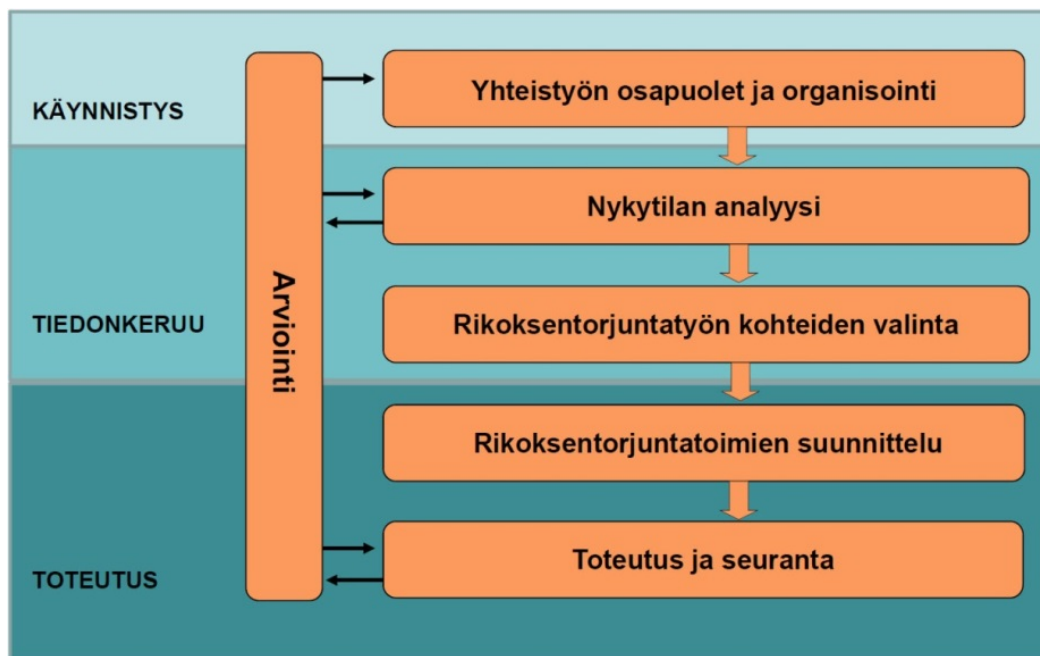
²⁷ Turvallisuudesta vastaavan yhdyshenkilön tarve huomattiin myös rikksentorjuntaneuvoston toteuttamassa pilottihankkeessa Järvenpäässä. Yksi keskeisistä suosituksista oli ottaa turvallisuussuunnittelu osaksi kaupungin toimintasuunnitelmaa ja nimetä yhdyshenkilö (OM 2009, 75).

3.3 Rikoksentorjuntatyön osaamisen lisääminen

Paikallisen rikoksentorjuntatyön tulisi perustua tutkittuun tietoon. Kunnat ovat erilaisia, niiden turvallisuustilanne, haasteet ja kehittämistarpeet vaihtelevat. Turvallisuussuunnittelun lähtökohtana ovat paikallisesti tunnistetut turvallisuusongelmat ja niihin puuttuminen suunnitelmallisesti. Rikoksentorjuntatyössä puututaan nykytilan ongelmiin, mutta on hyvä suuntautua tulevaisuuteen ennakoiden, kuten esimerkiksi kaavoituksen kautta. Turvallisuusongelmien syyt tulee analysoida sekä suunnitella toimenpiteet ja niiden priorisointi analysoidun tiedon pohjalta sekä arvioida toteutettujen toimenpiteiden vaikutukset.²⁸ Rikoksentorjunnan tuloksellisuuden kannalta on olennaista keskittyä rajattuun määrään ongelmia ja niiden parantamiseen.

Rikoksentorjuntaa on hyvä tarkastella prosessimaisesti etenevänä kokonaisuutena. Näin prosessin vaiheet ovat selkeästi kaikkien tiedossa. Prosessin kuvaus varmistaa myös sen vaiheiden linkittymisen toisiinsa.

Kuvio 1. Rikoksentorjuntatyön prosessi.

Paikallistason toimijat tarvitsevat tietoa rikoksentorjunnan prosessista ja menetelmistä, jotta yhteistyötä rikosten ehkäisyssä voidaan paikallistasolla parantaa ja järjestöjen ja asukkaiden osaaminen ja tiedot saadaan tehokkaammin käyttöön. Rikoksen ehkäisyn näkökulma ja keinojen välittäminen on tärkeää myös kaupungin johdolle ja toimialajohtajille. Rikosten ehkäisyä koskevan tiedon lisäksi tarvitaan koulutusta verkostojen johtamiseen. Suomessa rikoksentorjunnan koulutusta ainoana ammattikorkeakouluna tarjoaa Laurea-ammattikorkeakoulu, ja yliopistoissa järjestetään satunnaisia aiheita sivuavia kursseja. Eri menetelmin järjestettävää koulutusta tarvitsevat sekä ammattiin valmistuvat että ammatillista pätevyyttään täydentävät.

²⁸ Brå 2015

Toimenpiteet:

10. Perustetaan työryhmä selvittämään tarvetta ja menetelmiä rikosentorjunnan koulutukselle yhteistyössä alan koulutusta antavien oppilaitosten ja yliopistojen kanssa.

Yhteistyötahot: **RTN/tutkimusjaosto**, yliopistot ja ammattikorkeakoulut, LSSA-VI:n turvallisuustutkimuksen verkosto

Aikataulu: 2016–2017

11. Aluehallintovirastot ja rikosentorjuntaneuvosto yhteistyössä maakuntien kanssa järjestävät alueellisia koulutuksia ja seminaareja rikosentorjunnasta, joihin kutsutaan mm. kunnan ja alueen viranhaltijoita ja luottamushenkilöitä sekä elinkeinoelämän, järjestöjen ja asukasyhdistysten monipuolinen edustus. Koulutuksia ja seminaareja toteutetaan myös ruotsiksi.

Yhteistyötahot: **RTN**, aluehallintovirastot

Aikataulu: 2016–

Ohjelman valmisteluvaiheessa nuorten kuulemisissa tuli esiin, että kouluissa ei tarjota riittävästi tietoa rikollisuudesta ja rikosten ehkäisystä. Turvallisuuteen ja kansalaisuuteen liittyvien taitojen opetusta on vahvistettu uudessa vuonna 2016 voimaan tulleessa opetussuunnitelmassa.²⁹ Turvallisuuteen ja rikoskysymyksiin liittyvässä kasvatuksessa ja oppimateriaaleissa on tärkeää purkaa auki rikollisuuden taustalla olevia moninaisia mekanismeja. Opetuksen yhteydessä tulee huomioida myös tietoturvallisuuden edellyttämiä valmiuksia, jotta nuoret oppisivat arvioimaan millaisia riskejä palveluihin voi liittyä, kuinka näitä riskejä voi torjua ja kenelle epäilyttäviä ilmiöistä voi kertoa.

Toimenpiteet:

12. Tuotetaan oppimateriaalia rikosentorjunnasta kouluihin ja nuorisotoimeen kaikilla kotimaisilla kielillä.

Yhteistyötahot: **RTN**, OKM, OPH, yliopistot, ammattikorkeakoulut, lasten ja nuorten kanssa toimivat järjestöt, opetusmateriaalien tuottajat

Aikataulu: 2017–2020

²⁹ Valtioneuvoston päätöksen mukaisesti uuden tuntijaon ja uusien opetussuunnitelmien mukaiseen opetukseen siirrytään syyslukukauden 2016 alusta lukien. Tämä merkitsee sitä, että paikallisten opetussuunnitelmien tulee olla valmiina ja virallisesti hyväksytyinä ennen 1.8.2016. Paikalliset opetussuunnitelmat laaditaan vuoden 2014 lopussa valmistuvien uusien opetussuunnitelman perusteiden pohjalta.

13. Varmistetaan, että kouluissa ja oppilaitoksissa opetetaan turvallisuuden edistämistä opetussuunnitelmien mukaisesti erityisesti yhteiskuntaopin ja terveystiedon opetuksen yhteydessä.

Yhteistyötaho: **OPH**, kunnat

Aikataulu: 2016–

14. Luodaan yhteistyöverkosto rikosten ehkäisyä koskevan tiedon levittämiseksi nuorisotyön järjestötoimijoille.

Yhteistyötahot: **Suomen nuorisoyhteistyö Allianssi ry**, OKM, RTN nuorisojärjestöjen edustus

Aikataulu: 2017–

Kotimaisen rikosentorjunnan arviointitutkimuksen tietokantaan sisällytetään arviointitutkimukset, joissa on tutkimuksellisesti arvioitu Suomessa toteutettuja rikosentorjuntatoimenpiteitä. Tutkimuksista kootaan tutkimustahon tiedot, toimenpidettä koskevat tiedot, arvioinnin menetelmää koskevat tiedot sekä keskeiset tulokset eritoten painottaen toimenpiteen vaikuttavuutta. Tietokantaan sisällytetään julkaistut tutkimukset ja hyväksytyt opinnäytteet. Tietokanta karttuu tutkijoiden syöttäessä siihen tutkimuksiaan koskevia tietoja elektronisen käyttöliittymän avulla. Tarkoituksena on tukea ja kehittää rikosentorjunnan arviointitutkimusta sekä tarjota kaikille asiasta kiinnostuneille tietoa eri toimien vaikuttavuudesta tutkimusnäytön valossa. Tietokanta on tarkoitettu pysyväksi ja karttuvaksi.

Toimenpide:

15. Rikosentorjuntaneuvosto kokoaa kotimaisen rikosentorjunnan arviointitutkimuksen tietokannan, joka auttaa erittelemään, että rikosentorjunta on vaikuttavaa, hyödyllistä ja kustannustehokasta.

Yhteistyötahot: **KRIMO** ja RTN/tutkimusjaosto

Aikataulu: 2017–

Oikeusministeriö on varannut vuosittain talousarvion avustusmäärärahasta valtionavustuksia rikosentorjuntatyöhön ja sen arviointiin. Avustuksilla on kehitetty paikallista rikosentorjuntatyötä, levitetty tietoa rikosentorjunnasta ja kehitetty hyviä käytäntöjä, joita on voitu levittää. Rikosentorjuntatutkimukseen ja hankkeiden arviointiin ei toistaiseksi ole osoitettu erillistä määrärahaa.

Toimenpide:

16. Lisätään valtion tukea rikosentorjuntatyön tutkimus- ja kehittämishankkeisiin.

Yhteistyötaho: **OM**

Aikataulu: 2020

3.4 Asukkaiden ja kansalaisjärjestöjen kuuleminen rikosten ehkäisyn suunnittelussa

Kuntalain 22 §: ssä todetaan, että kunnan asukkailla ja palvelujen käyttäjillä on oikeus osallistua ja vaikuttaa kunnan toimintaan. Valtuuston on pidettävä huolta monipuolisista ja vaikuttavista osallistumisen mahdollisuuksista. Osallistumista ja vaikuttamista voidaan edistää erityisesti: 1) järjestämällä keskustelu- ja kuulemistilaisuuksia sekä kuntalaisraateja; 2) selvittämällä asukkaiden mielipiteitä ennen päätöksentekoa; 3) valitsemalla palvelujen käyttäjien edustajia kunnan toimielimiin; 4) järjestämällä mahdollisuuksia osallistua kunnan talouden suunnitteluun; 5) suunnittelemalla ja kehittämällä palveluja yhdessä palvelujen käyttäjien kanssa; 6) tukemalla asukkaiden, järjestöjen ja muiden yhteisöjen oma-aloitteista asioiden suunnittelua ja valmistelua.

Kunnan toiminnasta on tiedotettava asukkaille, palvelujen käyttäjille, järjestöille ja muille yhteisöille. Kunnan on myös tiedotettava, millä tavoin päätösten valmisteluun voi osallistua ja vaikuttaa. Viestinnässä on käytettävä selkeää ja ymmärrettävää kieltä ja otettava huomioon kunnan eri asukasryhmien tarpeet. (Kuntalaki 5 luku 29 §.)

Kansainväliset selvitykset ja arviointitutkimukset tukevat väitettä, jonka mukaan rikosten ehkäisyn hankkeet onnistuvat sitä paremmin, mitä enemmän asukkaat ja palveluidenkäyttäjät saavat tietoa hankkeista ja ovat mukana niiden toteuttamisessa.³⁰ Rikosentorjunnassa pitäisi kiinnittää huomiota asukkaisiin, sillä heillä on hyvät tiedot alueen turvallisuusongelmista ja mahdollisesti myös ehdotuksia alueen turvallisuuden parantamiseksi. Asukkaiden osallistuminen luo myös sosiaalista yhteenkuuluvuutta. Asukkaiden kuulemisessa pitää ottaa huomioon erilaiset väestöryhmät, kuten lapsiperheet, ikääntyneet, nuoret, omistus- ja vuokra-asunnoissa asuvat, eri vähemmistöt, autoilijat ja autottomat. Yhteisöjä ei siis tulisi käsitellä yhtenä kokonaisuutena, vaan tulee ottaa huomioon yhteisön sisällä toimivien intressiryhmien välillä esiintyvät mahdolliset ristiriidat.

Yhteistyö paikallisten intressiryhmien välillä voidaan yleistäen jakaa eri vaiheisiin sen mukaan, kuinka aktiivista roolia asukkailla odotetaan. Ensimmäisellä tasolla tiedottaminen ja viestintä on siinä mielessä yksisuuntaista, että vastaanottajan valittavaksi jää, poimiiko hän viestin vai ei eikä tämäntyyppiseen viestintään välttämättä odoteta palautetta. Se on pikemminkin tiedon välittämistä.

³⁰ ks. esim. Forrest et al. 2005

Toimenpide:

17. Kunnan viestinnästä vastaavien henkilöiden koulutukseen sisällytetään rikosten ehkäisyn näkökulma, jotta he osaavat antaa asukkaille ja järjestöille tietoa paikallisesta turvallisuustilanteesta, rikosten ehkäisystä ja toimijoista selkeällä kielellä ja erilaisia viestintäkanavia käyttäen.

Yhteistyötaho: **Suomen kuntaliitto**

Aikataulu: 2016–

Seuraavalla tasolla tiedottamisen lähtökohtana on antaa asukkaille ainakin rajoitettu mahdollisuus vaikuttaa ja rohkaista heitä ottamaan kantaa ja tekemään ehdotuksia. Konkreettisia esimerkkejä on esimerkiksi kouluissa järjestettävät vanhempainillat, nuorisotaloilla järjestettävät nuorten tapahtumat ja asukasyhdistysten järjestämät tilaisuudet, joissa voidaan kertoa alueen tai paikkakunnan ilmiöistä ja rohkaista osallistujia ideoimaan ja jakamaan ehdotuksia. Näihin tilaisuuksiin voidaan joskus saada myös vapaaehtoisia tulkkeja, jolloin eri kieliryhmien tarpeet voidaan huomioida. Myös asukaskyselyihin vastaamalla voi oman mielipiteensä tuoda esille, vaikka vastaukset käsitellään tilastollisesti.³¹

Toimenpide:

18. Varmistetaan, että kunnille, asukkaille ja järjestöille annetaan tietoa paikallisesta turvallisuustilanteesta, rikosten ehkäisystä ja toimijoista sellaisia kanavia käyttäen, joilla yhteydenottokynnys madaltuu ja yhdessä toimimisen mahdollisuudet lisääntyvät. Selvitetään kohdennetun viestinnän tarvetta eri ryhmille.

Yhteistyötahot: **Kunnat**, paikalliset hyvinvointi- ja turvallisuustyöryhmät, Suomen Kuntaliitto, kunnan rikosentorjunnan yhdyshenkilö, kansalaisjärjestöt

Aikataulu: 2016–

Internetiä ja sosiaalista mediaa voidaan hyödyntää paikallisesti erilaisten asukasryhmien kuulemiseen. Kuulemiseen on kehitelty monenlaisia osallistavia kanavia ja toimintamalleja. Tällaisia kanavia ovat esimerkiksi oikeusministeriön ylläpitämät sähköiset demokratiapalvelut, kuten *otakantaa.fi*, *nuortenideat.fi* ja *kuntalaisaloite.fi*, jotka on koottu *demokratia.fi* -sivuston alle. Näitä voidaan hyödyntää myös paikallisesti kansalaisten kuulemiseksi. Monissa kaupungeissa toimii vastaavanlaisia julkisen keskustelun verkkofoorumeita. Esimerkiksi Vantaan kaupungin etusivulla oleva *Osallistu ja vaikuta* -osio on esimerkki hyvin toteutetusta palvelusta. Verkossa toimivien osallistumiskanavien ongelmana on, että niitä ei yleisesti tunneta tai ne ovat epäkiinnostavasti toteutettuja. Osallistavien kokeilujen houkuttavuutta ja vaikuttavuutta vähentää myös se, että keskustelun asialistan määrittelevät virkamiehet ja päättäjät. Kansalaiset eivät yleensä voi vaikuttaa agendan muotoiluun.

³¹ Rikosentorjuntaneuvosto on laatinut ja julkaissut turvallisuuskyselyn, jota kunnat voivat veloituksetta käyttää alueensa asukkaiden turvallisuuden ja turvallisuuden tunteen mittaamiseen. Kunta, joka toteuttaa turvallisuuskyselyä säännöllisesti, voi sähköisen hyvinvointikertomuksen turvallisuusosioon tuoda kyselystä tarpeelliseksi katsomiaan mittareita.

Ministeri Sipilän strategisessa hallitusohjelmassa korostetaan myös digitaalisia kokeiluja. Digitalisaation toivotaan helpottavan myös luottamuksen, vuorovaikutuksen ja kokeilujen hyödyntämisen syntymistä. Tässä ohjelmassa on kehitetty toimenpiteitä, jotka sellaisinaan edistävät hallitusohjelman periaatteita: tavoitellaan innovatiivisia ratkaisuja, parannetaan palveluita, edistetään omatoimisuutta ja yrittäjyyttä sekä vahvistetaan alueellista ja paikallista päätöksentekoa ja yhteistyötä. Kokeiluissa hyödynnetään kansalaislähtöisiä toimintatapoja, ja niillä nopeutetaan reagointia ja ennakoivia yhteiskunnallisten ongelmien ratkaisuisia sekä edistetään hallituksen strategisia tavoitteita.³²

Esimerkiksi Helsingin poliisilaitos on mukana EU-rahoitteisessa hankkeessa, jossa kehitetään paikallisiin, alueellisiin ja kansallisiin tarpeisiin mitoitettavaa lähipoliisitoiminnan mallia ja testataan teknologisia välineitä kansalaisten ja poliisin yhteistyön lisäämiseksi. EU-hankkeen rinnalla kehitetään sähköistä alustaa ja sovellusta, jolla lisätään poliisin, eri viranomaisten, järjestöjen ja kansalaisten yhteistyötä paikallisten turvallisuutta tai viihtyvyyttä vaarantavien ongelmien ratkaisemiseksi. Sovellus mukaillee poliisin ennalta estävän toiminnan työmallia.

Toimenpide:

19. Perustetaan työryhmä selvittämään, millaisia mobiilisovelluksia on käytössä ja miten ne soveltuvat siihen, että asukkaat voivat ilmoittaa rikoksista ja häiriökäyttäytymisestä alueellaan ja tehdä ehdotuksia tilanteen parantamiseksi. Selvitystyön pohjalta päätetään mallin levittämisestä.

Yhteistyötaho: **RTN**, POHA, aluehallintovirastot/maakunnat, sovelluksia testanneet kunnat ja järjestöt

Aikataulu: 2018–2019

Nuorisolain 8 § velvoittaa, että nuorille järjestetään mahdollisuus osallistua paikallista ja alueellista nuorisotyötä ja -politiikkaa koskevien asioiden käsittelyyn ja heitä on kuultava heitä koskevissa asioissa. Hallituksen esityksessä uudeksi nuorisolaiksi (HE 111/2016) on vastaava velvoite. Nuorille suunnatuissa Vaasassa ja Jyväskylässä toteutetuissa työpajoissa nuoret ilmaisivat kiinnostuksensa tulla kuulluksi paikallisista huolenaiheistaan ja uhrikokemuksistaan ja ehdottivat paikallisia kyselyitä ja kyselytutkimuksia. Nuorille tehdään kuitenkin jo säännöllisesti kansallisia tutkimuksia, kuten esimerkiksi Oppilaitosten turvallisuustutkimus, joka on osa Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutin (HY) Nuorisorikollisuuskyselyjen järjestelmää.³³ Siksi olemassa olevien sovellusten soveltamismahdollisuuksien paikallisesti kehittelyä kannattaa jatkaa.

³² HO 2015, 26–27

³³ Oppilaitosten turvallisuustutkimus pyrkii mittaamaan harvinaisempia ja vakavampia tekemuotoja kuin otospohjaisessa koululaiskyselyssä on mahdollista tehdä; lisäksi tutkimus kattaa oppilaitokseen instituutioon kohdistuvat rikokset (esim. vahingonteot, omaisuusrikokset). Kyseessä on oppilaitosten rehtoreille suunnattu kysely, jolla mitataan oppilaisiin, henkilökuntaan ja instituutioon kohdistunutta rikollisuutta. Tutkimuksessa huomioidaan myös riskitekijöitä sekä oppilaitosten turvallisuus- ja kontrollimenettelyjä. Tutkimus on kokonaistutkimus suomenkielisissä perusopetuksen ja lukio-opetuksen yksiköissä. Poikkeuksena ovat oppilaitokset, joissa on vain perusopetuksen luokkatasoja 1–6; tästä ositteesta otetaan 25 % otos. Vuonna 2016 tutkimus kohdistetaan noin 1500 oppilaitokseen.

Toimenpide:

20. Selvitetään, miten voidaan hyödyntää olemassa olevia sovelluksia nuorten ja lasten kuulemiseksi rikostentorjunnasta ja turvallisuuden tunteita aiheuttavista asioista (kuten decibel.fi, nuortenideat.fi, ung.info, Help.some, koulu, etsivä nuorisotyö).

Yhteistyötahot: **RTN** ja Lapsiasiavaltuutetun toimisto, OPH, Nuorisotutkimusverkosto, Verke – Verkkonuorisotyön valtakunnallinen kehittämiskeskus, järjestöt, sovelluspalveluja tuottavat tahot, paikallisen hyvinvointi- ja turvallisuussuunnitelun edustus

Aikataulu: 2018–2019

Asukasraadit ja -foorumit mahdollistavat asukkaille monipuolisen tavan vaikuttaa ja osallistua turvallisuuden ja viihtyisyyden edistämiseen suoraan tai välillisesti. Asukastoiminnassa on keskeistä koota hajanaisia mielipiteitä yhteen. Tutkimuksen mukaan paikalliset asukasliikkeet tarjoavat asukkaille käytännöllisempiä ja mielekkämpiä tapoja vaikuttaa oman alueen asioihin.³⁴ Monenlaisella toiminnalla ja tapahtumilla on vaikutusta asuinalueiden turvallisuuteen ja viihtyisyyteen, asukkaiden hyvinvointiin ja jopa rikosten ennaltaehkäisyyn. Asukkaiden ääntä on kuultava esimerkiksi kaavoitus- ja ympäristöasioissa. Edellä mainitut osallisuuden rakenteet eivät tavoita kaikkia väestöryhmiä, esimerkiksi maahanmuuttajia. Alueella toimivien monikulttuuristen kahviloiden ja liikkeiden sekä uskonnollisten yhdyskuntien kautta voidaan tavoittaa eri kieli-, kulttuuri- ja uskontotaustaisia asukkaita.

Toimenpide:

21. Kunnat hyödyntävät olemassa olevia osallisuuden rakenteita (kuten alueraateja, aluefoorumeja, kaupunginosa- ja kyläyhdistyksiä) ja järjestävät tarpeen mukaan asukkaille ja alueella toimiville järjestöille alueellisia kuulemistilaisuuksia rikostentorjunnasta ja turvallisuudesta.

Yhteistyötahot: Kunnat, kunnan rikostentorjunnan yhdyshenkilöt, Suomen Kuntaliitto, DKY, KANE, ETNO ja RONK ja niiden alueelliset työryhmät, RTN, aluehallintovirastot, kuntien asukas-yhteyshenkilöt, asukasjärjestöt, kaupunginosayhdistykset, maahanmuuttajafoorumit, yritykset

Aikataulu: 2016–

Kuntalain 5 luvussa veloitetaan kuntia asettamaan nuorisovaltuusto (26 §), vanhusneuvosto (27 §) ja vammaisneuvosto (28 §).³⁵ Lailla halutaan turvata näiden väestöryhmien mahdollisuudet vaikuttaa sellaisten kunnan eri toimialojen toiminnan suunnitteluun, valmisteluun, toteuttamiseen ja seurantaan asioissa, joilla on merkitystä

³⁴ Rinne ja Rättilä 2016, 59

³⁵ KS. myös 10.6.2016 Suomessa voimaan tullut YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskeva yleissopimus artikla 4.3.

kunnan asukkaiden hyvinvointiin, terveyteen, opiskeluun, elinympäristöön, asumiseen tai liikkumiseen sekä muihinkin päivittäisiin asioihin.

Toimenpide:

22. Varmistetaan, että rikosentorjuntatyössä ja rikosten ehkäisyssä hyödynnetään Kuntalain velvoittamia vammais- ja vanhusneuvostoja sekä nuorisovaltuustoja.

Vastuutaso: **Kunnat**, Suomen Kuntaliitto, RTN, VANE, NUVA ry, vammais- ja vanhusneuvostot, nuorisovaltuustot

Aikataulu: 2016–

3.5 Kansalaisten osallistuminen ja vaikuttamiskeinot rikosten ehkäisyssä ja koetun turvallisuuden edistämisessä

Suomen Pelastusalan Keskusjärjestön tutkimuksessa³⁶ kartoitettiin suomalaisten käsityksiä turvallisuudesta. Reilusti yli puolet vastaajista piti ihmisten eriarvoistumista merkittävänä turvattomuustekijänä ja valtaosa koki asuinalueiden eriarvoistumisen kasvavana ongelmana. Tutkimuksen mukaan suomalaiset luottavat kuitenkin toisiinsa, sillä valtaosa vastaajista piti säännöllisesti yhteyttä muihin ihmisiin ja arvioi saavansa läheisiltään tukea, mikäli he kohtaisivat vaikean henkilökohtaisen kriisin.

Tämä ohjelma korostaa kansalaisten roolia turvallisuuden tunteen lisäämisessä ja rikosten ehkäisemisessä. Rikosten ehkäisyä täytyy tehdä viranomaisten, elinkeinoelämän, järjestöjen ja asukkaiden yhteistyönä, jossa asukkailla on keskeinen oma roolinsa. On tärkeää tunnistaa eri asukasryhmien erilaiset tarpeet.³⁷ Heidän äänensä ja kokemuksensa tulee ottaa huomioon ja hyödyntää. Asukkaat tekevät kuitenkin monesti tietämättään työtä tai vapaaehtoistyötä järjestöissä tai asuinalueellaan, jolla voidaan ehkäistä ja vähentää rikoksia ja lisätä turvallisuuden tunnetta.

Konkreettinen esimerkki viranomaisten ja asukkaiden yhteistyöstä ovat turvallisuuskävelyt, jotka ovat yksi toiminnallinen kuulemisen muoto ja tapa saada viranomaiset, asukkaat ja muut keskeiset toimijat tapaamaan toisensa ja keskustelemaan yhdessä, mitkä paikat alueella tuntuvat turvattomilta tai tiedetään vaarallisiksi. Ideana on yhdessä miettiä, kuinka niistä voitaisiin tehdä turvallisempia ja viihtyisämpiä.³⁸

Naapuriaputyöryhmän tausta-aineistossa³⁹ esitellään asukkaiden monia osallistumismahdollisuuksia. Asukkaat voivat osallistua rikosentorjuntaan perinteisenä naa-

³⁶ Suomen Pelastusalan Keskusjärjestö 2015

³⁷ SM 2014c

³⁸ ks. esim. Turvallisuuskävelyt 2013

³⁹ Naapuriaputyöryhmän tausta-aineisto 2014

puriapuna⁴⁰, millä tarkoitetaan kahdenvälistä epävirallista apua ja arjessa auttamista. Naapurit, tutut ja työkaverit voivat luoda keskenään vuorovaikutuksessa tietoisesti tai tiedostamattaan naapuriaputilanteita. Jos tukiverkostot paikkakunnalla ovat heikot ja perinteinen naapuriapu eli yhteistyö naapureiden välillä ei toimi, paikallinen aikapankkitoiminta, kyläringit, asukasauttajat ja vapaaehtoisten verkostot voivat toimia avun välittäjänä.

Kansalaisjärjestöt tarjoavat organisoidumman areenan vaikuttamiselle ja osallistumiselle. Kansalaisjärjestöjen ja vapaaehtoisten toiminta, toiminnan tuki ja toteutus on merkittävää eri paikkakunnilla tapahtuville vapaaehtoisvoimin järjestetyille palveluille ja naapuriavulle. Perinteisten järjestöjen rinnalle on viimeisen vuosikymmenen aikana noussut yhä enemmän epämuodollista, usein verkostojen ja verkon kautta tapahtuvaa kansalaistoimintaa, kuten asukas- ja kansalaisliikkeet (Kannelmäki-, Kallio- tai Töölö-liike, Hyvä kasvaa Järvenpäässä, Siskot ja Simot, pop-up-ravintolat ja -kahvilat, katukirpparit, katujuhlat, vapaaehtoiskeikat ja -tapahtumat sekä yhteisölliset tai yksittäiset aikapankit).

Kirkot ja seurakunnat tekevät diakoniatyötä, jonka tavoitteena on eheyttää ihmistä yksilönä ja yhteisössä ja auttaa selviytymään vaikeuksienkin keskellä. Diakoniassa kohdataan erityisen paljon ikääntyneitä ihmisiä, mutta myös perheitä, nuoria ja lapsia. Vankilassa olevat sekä vapautuneet vangit ja heidän läheisensä ovat myös diakoniatyön kohderyhmiä.⁴¹

Naapurivalvontaa voidaan käyttää rikosten tilannetorjuntaan esimerkiksi lisäämällä naapureiden harjoittamaa konkreettista valvontaa tai käyttämällä kiinnijäämisriskiä lisääviä lukittuja alueita tai kameroita. Naapuriapu voi myös lisätä turvallisuudentunnetta; kun asukkaat välittävät omasta asuinalueestaan, tuntevat toisensa ja toimivat yhdessä viihtyisän asuinympäristön puolesta, lisääntyy epävirallinen sosiaalinen kontrolli. Naapuriavusta voivat hyötyä myös asukkaat, joilla on haasteita oman elämän hallinnan kanssa. Hetkellistä avuntarvetta voivat aiheuttaa esimerkiksi äkilliset, odottamattomat elämäntapahtumat, sairaus, työttömyys ja lapsiperheen ruuhkavuodet.⁴²

⁴⁰ Naapuriapu määritellään Naapuriaputyöryhmän tausta-aineistossa (2014) hyvinvointiyhteiskuntaa vahvistavaksi toiminnaksi, jota kansalaiset ja toimijat voivat yhteisöllisellä otteella toteuttaa naapurustoissa tai asuinpaikkakunnilla. Naapuriapua on myös viranomaisten tai muiden tahojen ja järjestöjen toiminta ja yhteistyö paikallisten asukkaiden kanssa. Järjestöt voivat tuottaa naapuriapua asuinalueilla esimerkiksi tukemalla ”luonnollisia” yhteisöjä, työskentelemällä ongelma-alueilla ja tuottamalla palveluja vastikkeellisesti. Naapuriapu vaikuttaa yhteiskunnassa laajemminkin kuin vain fyysisissä naapurustoissa ja asuinalueilla, kuten esimerkiksi sosiaalisessa mediassa.

⁴¹ Naapuriaputyöryhmän tausta-aineisto 2014

⁴² Naapuriaputyöryhmän tausta-aineisto 2014

Parhaimmillaan naapuriapu lisää asukkaiden spontaania yhdessä tekemistä ja yhteisöllisyyttä alueella. Naapuriapu ja yhdessä tekeminen voi lisääntyä silloin, kun kansalaisilla on luottamus toisiinsa, mitä peräänkuulutetaan myös sisäisen turvallisuuden selonteossa ja strategiassa.⁴³ Luottamus edellyttää sitä, että asukkaat ja kansalaiset voivat kokea olonsa turvalliseksi ja he kokevat voivansa vaikuttaa asioihin ja osallistua. Tällainen muutos edellyttää myös tietynlaista ajattelutavan muuttumista ja uskallusta puuttua positiivisessa hengessä myös naapurin asioihin ilman, että pelkää saavansa siitä itsellensä vaikeuksia.

Syrjintää, häirintää ja vihapuhetta koskevan selvityksen⁴⁴ mukaan vastaajista yli puolet kertoi välttevänsä joitakin paikkoja tai esimerkiksi julkisia liikennevälineitä siinä pelossa, että pelkää joutuvansa häirinnän tai vihapuheen kohteeksi vähemmistöryhmään kuulumisensa takia. Selvityksen mukaan vihapuhe ja häirintä vaikuttavat vahvimmin turvallisuuden tunteeseen eivätkä vahvista asukkaiden halua osallistua yhteisiin tapahtumiin. Hyvien suhteiden edistämiseen ja muukalaisvihan torjumiseen on jo kehitetty malleja esimerkiksi Good Relations -hankkeessa.⁴⁵

Toimenpide:

23. Kerätään ja levitetään tietoa hankkeista ja hyvistä käytännöistä, joilla voidaan ehkäistä turvattomuuden tunteen lisääntymistä, syrjintää tai esimerkiksi vihapuhetta, joka ehkäisee eri väestöryhmistä tulevien asukkaiden osallistumista paikalliseen toimintaan. Tavoitteena on löytää käytäntöjä, jotka on tutkimuksella osoitettu tuloksellisiksi rikosten vähentämisessä.

Yhteistyötahot: RTN, DKY, OKM, OPH, Suomen Kuntaliitto, poliisin EET-ohjausryhmä, ETNO, järjestötoimijat, hiippakunnat

Aikataulu: 2016–

Pelkkä tieto hankkeista ja hyvistä käytännöistä ei yksinään riitä. Arkirikollisuuden, järjestyshäiriöiden ja arjen ongelmien ja riitojen ehkäisemiseen ja ratkaisemiseen tarvitaan myös konkreettisia ratkaisumalleja edistämään asukkaiden yhteisöllisyyttä ja vuoropuhelua. Tällaisia ovat esimerkiksi yhteisökoordinaattorin ja kiinteistöyhtiöiden tekemä työ, asukasisännöinti, sosiaalinen isännöinti ja monenlaiset vapaaehtoistyön muodot. Viranomaiset puolestaan tekevät suurissa kaupungeissa ns. alueellista sosiaalityötä.

Yhteisökoordinaattoreita toimii esimerkiksi Helsingin diakonissalaitoksella, jossa yhteisökoordinaattori vastaa kaikkiin ympäristöstä tuleviin huolenaiheisiin, tiedottaa ja purkaa huhuja, sekä luo yhteistä tekemistä alueen uusien ja vanhojen asukkaiden sekä alueen järjestöjen ja liike-elämän kesken. Tämä yhteistyön muoto syntyi vastaamaan ns. NIMBY-ilmiöön, kun asukkaat ryhtyivät vastustamaan esimerkiksi päihdeongelmaisten tai turvapaikanhakijoiden majoittamista omaan naapurustoon.

⁴³ SM 2016.

⁴⁴ OM 2016

⁴⁵ SM 2014c

Setlementtiasunnot Oy:llä yhteisökoordinaattori on yhteisön alullepaneva ja sitä ylläpitävä voima. Konseptin takana on kansalaisjärjestö, jonka visioon kuuluvat yhteisöjen rakentaminen ja yhteiskunnallisesti kestävä asumisen kehittäminen. Koordinaattori toimii linkkinä asukkaan, kiinteistönomistajan ja alueen palveluntarjoajien välillä ja työskentelee ennalta ilmoitettuina aikoina talonsa asukastilan yhteydessä ja neuvoo ja tukee asukkaita kaikkein arkisimmissa arjen asioissa. Yhteisökoordinaattorin tehtävän taustalla on ajatus siitä, että ennaltaehkäisevä toiminta ja varhainen puuttuminen pieniin häiriöihin ehkäisevät niiden kasvamista isommiksi ongelmiksi. Koordinaattori suunnittelee yhdessä asukkaiden kanssa yhteistä toimintaa (kerhot, talokoot, juhlat ja retket), tukee järjestelyissä ja vastaa hankinnoista. Aktivointi ja innostaminen ovat olennainen osa koordinaattorin työtä. Toiminta perustuu 1-10-100-malliin, jonka mukaan yksi ihminen saa kymmenen innostunutta mukaan yhteiseen toimintaan, jotka puolestaan saavat kukin kymmenen uutta ihmistä mukaan. Näin syntyy yhteisöstä itsestään kumpuava yhteinen toiminta. Taloissa on viihtyisät asukastilat, joka on sisustettu sillä periaatteella, että se on miellyttävä ja kuin toinen olohuone jonne tulla viettämään aikaa ja tutustumaan naapureihin. Yhtä taloa laajempi, korttelin kattava yhteisöllisyys pohjautuu 1-2-3-4-ajatteluun, joka tarkoittaa, että jos yksi ihminen asuu pienessä kahden huoneen asunnossa, hänen kolmas asuntonsa on korttelissa oleva asukastila ja neljäs kaupungilla työpaikalla tai esimerkiksi vapaaehtoistyössä.

Taloyhtiöissä on toteutettu myös muita projekteja, joiden tarkoituksena on ollut kehittää asumisen kulttuuria yhteisöllisempään suuntaan. Esimerkiksi Dodo ry on toteuttanut Onnelliset taloyhtiöt -hanketta.

Toimenpide:

24. Kootaan yhteen taloyhtiöiden ja asumispalveluja tuottavien tahojen hyviä käytäntöjä yhteisöllisyyden, asukkaiden yhteisen toiminnan lisäämiseksi ja turvallisuuden tunteen lisäämiseksi. Julkistetaan ne rikosentorjuntaneuvoston hyvien käytäntöjen sivuilla ja suunnitellaan ehdotuksia piloteiksi.

Yhteistyötahot: **RTN**, Kiinteistöliitto, Isännöintiliitto, järjestöt, YM, Suomen Setlementtiliitto ry.

Aikataulu: 2018

Yhteisökoordinaattorin työllä ja nopealla puuttumisella voidaan ehkäistä arjen ongelmia. Riitojen ehkäisemiseen ja ratkaisemiseen tarvitaan myös muita konkreettisia ratkaisumalleja edistämään asukkaiden yhteisöllisyyttä ja vuoropuhelua. Konkreettisia esimerkkejä ovat erilaiset dialogia ja osapuolten kohtaamista edistävät menettelyt, kuten rikos- ja riita-asioiden sovittelu ja naapuruussovittelu. Rikos- ja riita-asioiden sovittelua hoidetaan paikallisissa sovittelutoimistoissa ja sitä kehittää Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos (THL). Naapuruussovittelua taas tekee Suomen Pakolaisavun Naapuruussovittelun keskus. Toiminnan tarkoituksena on mahdollisimman aikaisessa vaiheessa saattaa osapuolet yhteen, jotta he voivat yhdessä molempien osapuolten halutessa etsiä itse ratkaisua ongelmaansa ja jossa vahingon aiheuttanut osapuoli voi ottaa vastuun teostaan ja korvata aiheuttamansa vahingot uhrille. Erityisesti nuorten kohdalla sovittelulla voidaan ehkäistä myös rikosten uusimista.

Dialogia edistää myös deliberatiivinen World Café -menetelmä, jossa keskeistä on vaihtaa tietoa ja mielipiteitä kunnioittavassa ja ratkaisukeskeisessä hengessä, jolloin kaikilla on oikeus tulla kuulluksi ilman pelkoa, että esittää väärän mielipiteen. World Café -menetelmä rohkaisee kertomaan erilaiset ideat ja jalostamaan ne yhdessä. Se on osallistumisen ja vaikuttamisen tapa ja korvaa perinteistä kuntien kuulemistilaisuutta. Myös hallinto- ja demokratiatutkijat ovat olleet innostuneita osallistavista ko-keiluista, joiden on toivottu lisäävän järjestelmän kiinnostavuutta ja elinvoimaistavan sen näivettyviä käytäntöjä.⁴⁶

Toimenpide:

25. Lisätään tietoa dialogia edistävästä, restoratiivisista ja ongelman ratkaisuun tähtäivistä menetelmistä, joita voidaan hyödyntää paikkakunnilla tai alueilla, joissa asukkailla on herännyt erityisiä pelkoja tai on tapahtunut rikos, jota molemmat osapuolet haluavat sovittelaa.

Yhteistyötahot: **RTN**, THL, Suomen Setlementtiliitto ry, Suomen Pakolaisapu, Diakonissalaitos, muut mahdolliset järjestöt ja kunnat, Suomen Kuntaliitto, hiip-pakunnat, yliopistot ja korkeakoulut

Aikataulu: 2016–

Rinteen ja Rättilän⁴⁷ tutkimuksessa asukasaktiivit näkivät kehittämisen arvoisena resurssien allokoimisen alueille asukasaktiivien käyttöön (esimerkiksi Rovaniemen aluelautakuntamallin mukaisesti). Näin asukkaat saivat käyttää resursseja itsenäisesti asuinympäristönsä viihtyvyyden ja turvallisuuden parantamiseksi, jolloin paikalliset olot ja erityispiirteet tulisivat parhaiten huomioiduiksi. Osallistava budjetointi on demokraattinen prosessi, jossa tietyn yhteisön jäsenet pääsevät suoraan vaikuttamaan siihen miten osa yhteisön budjetista käytetään. Osallistavaan budjetointiin kuuluu läheisesti avoin keskustelu, budjetin avoimuus ja sen ymmärrettävä esittäminen. Osallistavaa budjetointia on käytetty laajimmin Latinalaisessa Amerikassa, mistä se on saanut myös alkunsa.

Toimenpide:

26. Pilotoidaan ja arvioidaan kehittämishanke, missä hyödynnetään osallistavaa budjetointia rikosentorjuntaa edistävän hankkeen toteuttamiseksi.

Yhteistyötahot: **RTN**, Suomen Kuntaliitto

Aikataulu: 2018–2019

⁴⁶ Ks. Rättilä & Rinne 2016; Suomen Setlementtiliitto ry

⁴⁷ Rinne ja Rättilä 2015

Kunnassa saattaa toimia satoja paikallisyhdistyksiä: asukasyhdistyksiä, kulttuuri-, liikunta-, maahanmuuttaja- ja sosiaali- ja terveysalan järjestöjä, työttömien yhdistyksiä ja nuoriso- ja varhaisnuorisojärjestöjä sekä aatteellisia yhdistyksiä. Järjestöjen välinen yhteistyö ja tietämys muista toimijoista ovat isoissa kaupungeissa heikkoja. Kunnalla on hyvät mahdollisuudet edistää paikallistoimijoiden verkostoitumista antamalla käyttöön tiloja, järjestämällä tilaisuuksia ja käynnistämällä yhteistyöverkostoja. (Naapuriaputyöryhmän tausta-aineisto 2014.) Valtiolla ja kunnalla on olennainen rooli toiminnan ja toimintaedellytysten tukemisessa, kehittämisessä ja kannustamisessa.

Toimenpiteet:

27. Edistetään järjestöjen verkostoitumista kokoamalla yhteiseen tilaisuuteen kaupungin toimesta rahoitettavien hankkeiden koordinaattorit.

Yhteistyötahot: **Paikallinen rikosentorjunnan yhdyshenkilö**, kunnat, järjestöt

Aikataulu: 2016–

28. Edistetään järjestöjen yhdenvertaisia mahdollisuuksia hakea rahoitusta hankkeisiin, joilla pyritään ehkäisemään rikollisuutta ja lisäämään turvallisuuden tunnetta.

Yhteistyötahot: Kunnan ja valtion avustuksia myöntävät yhdyshenkilöt, OKM, OM/DKY, RTN, ETNO, KANE, Kansalaisareena

Aikataulu: 2016–

Yritysten yhteistyö niin kansalaistoiminnan kuin viranomaisten kanssa on erittäin tärkeää paikallistasolla. Kansalaistoimintaa voidaan tukea erilaisten kumppanuukseen kautta – yhteistyösopimuksilla, laitteiden, liiketilojen, osaamisen tai henkilökunnan työajan tarjoamisella. Esimerkiksi iltaisin tyhjillään olevien koulujen tilojen hyödyntäminen harrastuskäyttöön antaa mahdollisuuksia asukkaille ja nuorille osallistua ja positiivista tekemistä. Naapuriapu-työryhmä (2014, 13) esitti lisäksi, että yhteisten tilojen yhteyteen nimettäisiin toimija edistämään yhteisöllisyyttä. Helsingissä on onnistuneesti kokeiltu, että myös yksityiset yritykset antavat hetkellisesti käyttöön omia tilojaan nuorille suunnattujen tilaisuuksien järjestämistä varten.

Toimenpide:

29. Hyödynnetään paikkakunnalla olevia tyhjiä julkisia ja mahdollisuuksien mukaan yksityisten yritysten tiloja asukkaiden ja järjestöjen toiminnan helpottamiseksi

Yhteistyötahot: **Kunnat**, yritykset

Aikataulu: 2016–

4 Seuranta ja arviointi

Rikksentorjuntaneuvosto laatii konkreettisen toimeenpanosuunnitelman ohjelman vahvistamisen jälkeen. Ohjelman levittämiseksi järjestetään *road show* yhdessä aluehallintovirastojen kanssa. Rikksentorjuntaneuvosto ja Paikallinen rikksentorjuntatyön jaosto seuraavat ohjelman toimeenpanoa vuosittain. Arviointia varten kehitetään ja hyödynnetään jo olemassa olevia indikaattoreita. Ohjelmasta tehdään väliarvio nykyisen rikksentorjuntaneuvoston kauden päättyessä vuonna 2018. Väliarvioinnissa tarkennetaan maakuntaudistuksen pohjalta eri toimijoiden roolia ohjelman toteuttamisessa. Ohjelman loppuarvio tehdään vuonna 2020.

LÄHTEET

Bennett T 1998. Crime prevention, in Tonry M (ed), The handbook of crime and punishment. New York: Oxford University Press: 369–402.

Brottsförebyggande rådet 2015. Förstärkt stöd till – och samordning av – det lokala brottsförebyggande arbetet. Redovisning av ett regeringsuppdrag.

Erkinjuntti, Hanna 2016. Yhteenveto kuntien turvallisuussuunnitelmista vuosilta 2008-2019. Laurea AMK/OM. 4.4.2016. Julkaisematon.

EUCPN 2016. CPTED Manual for police officers.
http://eucpn.org/sites/default/files/content/download/files/cpted_manual_for_police_officers.pdf

Felson Marcus & Clarke Ronald V. 1998. Opportunity Makes the Thief. Practical theory for crime prevention. Police Research Series. Paper 98. Home Office. Policing and Reducing Crime Unit. Research, Development and Statistics Directorate.

Forrest Sarah, Myhill Andy & Nick Tilley 2005. Practical lessons for involving the community in crime and disorder problem-solving. Home Office Development and Practice Report 43.

Hallitusohjelma 2015. Ratkaisujen Suomi. Pääministeri Juha Sipilän hallituksen strateginen ohjelma. Hallituksen julkaisusarja 10/2015.

Piispa, Minna & Heiskanen, Markku 2000. Väkivallan hinta. Naisiin kohdistuvan väkivallan kustannukset Suomessa. Tilastokeskus, Tasa-arvoasiain neuvottelukunta. Oikeus 2000:14. SVT. Helsinki 2000.

Heiskanen, Markku & Piispa, Minna 2002. Väkivallan kustannukset kunnassa. Viranomaisten arviointiin perustuva tapaustutkimus naisiin kohdistuvasta väkivallasta ja sen kustannuksista Hämeenlinnassa vuonna 2001. Sosiaali- ja terveysministeriö. Selvityksiä 2002:6.

Hirvola, Aino 2016. Turvallinen kaupunki. Näkökohtia rakennetun ympäristön suunnitteluun ja toteutukseen. Suomen ympäristö 4/2016. Ympäristöministeriö. Helsinki.

Homel, Ross. 2005. Developmental crime prevention, in Tilley N (ed), Handbook of crime prevention and community safety Cullompton: Willan Publishing: 71–106.

Laitinen, Ahti & Aromaa, Kauko. 2005. Rikollisuus ja kriminologia. Vastapaino.

Järg-Tärno, Regina (toim.) 2014. Naapuriapu-työryhmän tausta-aineisto rikosentorjuntaneuvostolle. Naapuriapu-työryhmän tausta-aineisto. Toukokuu 2014.

Kyttä, Marketta, Puustinen, Sari, Hirvonen, Jukka, Broberg, Anna ja Lehtonen, Hilka 2008. Turvallinen asuinalue. Tampereen Muotiala suunnitelmissa ja kokemuksissa. Yhdiskuntasuunnittelun tutkimus- ja koulutuskeskuksen julkaisuja. Teknillinen korkeakoulu. Espoo.

Lane, Mary & Henry, Kaylene. 2004. Beyond symptoms: Crime prevention and community development. Australian Journal of Social Issues 39(2): 201–213.

Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintovirasto 2012. Kokonaisturvallisuusstrategia 2012–2015.

Ohtonen, Jukka. 2015. Ensimmäinen steppi: Varhainen havainnointi ja ennakointi. Välittämisen koodi. Seinäjoki 10.3.2015.

OM 2009. Tunnista, tunnusta ja toimi. Järvenpään väkivallan vähentämisen pilotti-hankkeen arviointi. Lausuntoja ja selvityksiä 2009:11.

OM 2016. ”Usein joutuu miettimään, miten pitäisi olla ja minne olla menemättä”. Selvitys vihapuheesta ja häirinnästä ja niiden vaikutuksista eri vähemmistöryhmiin. Oikeusministeriön selvitys 7/2016.

Piispa, Minna, Järvinen, Saija & Korhonen, Konsta 2008. Väkivallan keskittymät kartalle. Haaste 4/2008.

Rinne, Jarmo & Rättilä, Tiina. 2015. Paikalliset asukasyhdistykset turvallisuuden tuottajina. Tutkimushankkeen väliraportti 15.10.2015.

Rättilä, Tiina & Rinne, Jarmo 2016. Kuntademokratia kaksilla raiteilla. Kunnallisan kehittämissäätiön Tutkimusjulkaisu-sarjan julkaisu nro 96. Vammalan Kirjapaino Oy, Sastamala 2016aks – kunnallisan kehittämissäätiö.

Salmi, Venla & Danielsson, Petri 2014. Suomalaisten käsityksiä rikosentorjunnasta – Kansallisen rikosuhritutkimuksen tuloksia 2013. Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos. Verkkokatsauksia 41/2014.

SM 2006. Sisäasiainministeriö 2006. Paikallisen turvallisuustyön kehittäminen. Sisäasiainministeriön julkaisut 19/2006)

SM 2014a. Poliisin ennalta estävän toiminnan strategia 2014–2018. Sisäministeriön julkaisu 2/2014. Sisäinen turvallisuus.

SM 2014b. Päätöksiä turvallisuudesta. Turvallisuus osaksi kunnan sähköistä hyvinvointikertomusta. Sisäministeriön julkaisu 15/2014. Sisäinen turvallisuus.

SM 2014c. KUKA MUU MUKA?! Opas hyvien suhteiden edistämiseen ja muukalaisvihan torjumiseen. Sisäministeriö.

SM 2016. Valtioneuvoston selonteko sisäisestä turvallisuudesta. Sisäministeriön julkaisu 8/2016. Sisäinen turvallisuus.

Sutton A, Cherney A & White R 2008. Crime prevention: Principles, perspectives and practices. Port Melbourne, Victoria: Cambridge University Press.

Säkjärvi, Maija & Kinnunen, Riitta 2013. Tämä kuuluu myös sulle! Nuorisotakuu Hämeenlinnan seudulla. Sosiaalikehitys Oy.

Rikosentorjuntaneuvosto 2013. Turvallisuuskävelyt. Opas järjestäjille ja osallistujille.

Turvallisuustalkoot, kansallinen rikosentorjuntaohjelma 1999. Oikeusministeriö. Yleisen osaston julkaisuja 2/1999.

World Cafe. 2015. World Cafe, opas deliberatiivisen World Cafe järjestämiseen. Settlementiliitto. 2015.

Welsh B & Hoshi A 2006. Communities and crime prevention, in Sherman L, Farrington D, Welsh B, Layton Mackenzie D (eds), Evidence-based crime prevention. London: Routledge: 165–197.

YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskeva yleissopimus.
<http://www.vane.to/images/stories/LexUriServ.pdf>.

LIITTEET

Liite 1. Työpajojen paikkakunnat ja osallistujien määrät

PAIKKAKUNTA	PÄIVÄMÄÄRÄ	OSALLISTUJAT
Jyväskylä (nuoret)	23.2.	18
Vantaa	3.3.	14
Vaasa (nuoret)	7.3.	21
Vaasa	8.3.	23
Lappeenranta	16.3.	26
Helsinki	18.3.	23
Lahti (Vastaanottokeskus)	14.4.	25
Joensuu	19.4.	24
Heinola (Vastaanottokeskus)	21.4.	25

Liite 2. Työpajojen kysymykset

Teema	Paikkakunta
Miten saadaan rikosentorjuntaan liittyvät päätökset ja toimenpiteet osaksi kunnan suunnitteluprosessia?	HKI, LPR, Vaasa
Miten rikosentorjuntatyö pitäisi organisoida; kunnassa tai kuntaryhmittäin, aluehallinto- tai maakuntatasolla?	HKI, LPR
Millä tavoin erilaisten asukkaiden ja järjestöjen osallistumista rikosentorjuntatyöhön voidaan lisätä?	HKI, LPR, Vaasa
Mitä kaupungin turvallisuussuunnittelu hyötyy alueellisista turvallisuusryhmistä?	Vantaa
Millä tavoin etnisten vähemmistöjen tai maahanmuuttajajärjestöjen osallistamista rikosentorjuntaan voidaan lisätä?	Vantaa
Mitä hyviä käytäntöjä teillä on ollut etnisten vähemmistöjen tai maahanmuuttajajärjestöjen kuulemiseksi rikosentorjunnassa?	Vantaa
Ketkä ovat keskeiset rikosentorjuntatyöhön liittyvät toimijat ja mikä on heidän roolinsa kunnan rikosentorjuntatyössä?	Vaasa
Miten varmistetaan, että rikosentorjunnalliset toimet heijastavat paikallisia prioriteetteja ja tilannekuvaa eli sitä mikä kunnassa koetaan tärkeäksi ja mihin tilannekuva ohjaa?	Vaasa
Miten asukkaat voidaan osallistaa tilannekuvan luomiseen?	Vaasa

Nuorten työpajat:

- 1. Mitkä rikokset huolestuttavat tai pelottavat sinua eniten?**
- 2. Miten nuoret voisivat kertoa ajatuksistaan ja ehdotuksistaan rikoksien vähentämiseksi ja ehkäisemiseksi (eli rikosentorjunnasta)?**
- 3. Mitä hyviä kokemuksia teillä on ollut, missä nuoria on kuultu ja heidän viestinsä on mennyt eteenpäin asioista päättävälle?**
- 4. Mitä nuoret voisivat tehdä rikosten torjumiseksi?**

Liite 3. Esimerkkejä kunnan ja sen alueella toimivien viranomaisten ja järjestöjen rooleista rikosentorjunnassa

Asuntotoimi: Asuntopolitiikka

Kaupunkisuunnittelu: rakennetun ympäristön suunnittelu ja ylläpito, maankäyttö

Kulttuuri- ja vapaa-aikatoimi: liikuntamahdollisuudet, kirjastot, teatterit, orkesterit hyvinvoinnin lisääjinä.

Nuorisotoimi: nuorisotyö, syrjäytymisen ehkäisy, etsivä nuorisotyö, harrastusmahdollisuudet

Tekninen toimi: viihtyisä asuinympäristö, toimivat liikenneväylät ja -yhteydet, valaistut puistot, viher- ja muiden yleisten alueiden suunnittelu ja ylläpito. Liikenneturvallisuus.

Opetustoimi: turvallinen oppimisympäristö, nuorten kuuleminen turvallisuusasioissa, turvallisuuspedagogiikka, koulun ja kodin yhteistyö.

Sosiaalitoimi: sosiaalipalvelut, vanhuspalvelut, kotouttaminen.

Terveystoimi: terveystalot, päihde- ja mielenterveyspalvelut

Seurakunta: diakoniatyö, kriminaalihoito, syrjäytymisen ehkäisy, nuorisotyö, vanhustyö, henkisen tuen työ, perhetyö, yhteisöllinen toiminta.

Järjestöt ja asukkaat: viranomaisten ja järjestöjen välinen yhteistyö on merkittävä mahdollisuus ja toistaiseksi usein liian vähälle huomiolle jäänyt voimavara, jolla voidaan lisätä ja edistää paikallista turvallisuutta. Esimerkkejä järjestöjen työstä: pelastuspalvelu, Rikosuhripäivystys, turvakodit, urheilujärjestöt, ikääntyneiden, nuorten ja perheiden kanssa tehtävä työ.

Asukasyhdistykset: Tietoa paikallisista turvallisuuskysymyksistä, rajapinta asukkaiden ja kunnan turvallisuustyön välillä.

Kauppakamari tai muu yrittäjien edustus: Elinkeinoelämä vauhdittaa taloudellista kasvua ja kehittymistä. Yritykset voivat tarjota ideoita, taitoa ja näköaloja, jotka voivat johtaa uudensuuntaamiseen ja luoviin ratkaisuihin. Yhteistyösuhteiden ja tiedonvaihdon kehittäminen. Esimerkkejä yhteistyökumppaneista: ravintolat ja anniskelupaikat, vakuutusala, yksityinen turva-ala.

Poliisi: Poliisin tehtävät ja toiminnot perustuvat lainsäädäntöön. Poliisille on poliisilaissa asetettu velvoite toimia turvallisuuden ylläpitämiseksi yhteistyössä muiden viranomaisten sekä alueella olevien yhteisöjen ja alueen asukkaiden kanssa. Poliisin tehtäviä ovat esimerkiksi tapahtuneiden rikosten tutkinta, yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitäminen sekä ennalta estävä poliisitoiminta. Poliisin ennalta estävän toiminnan tavoitteena on yhteiskunnan turvallisuuden parantaminen ja rikosten torjunta. Poliisi estää rikoksia, järjestyshäiriöitä, onnettomuuksia ja ratkaisee ongelmia yhteistyössä ihmisten, muiden viranomaisten ja keskeisten kumppaneiden kanssa.

Tulli: Tulli on palvelu- ja lainvalvontaorganisaatio, joka suojaa yhteiskuntaa torjumalla terveyden ja turvallisuuden sekä taloudellisiin etuihin kohdistuvia uhkia ja huumaus- ja muiden vaarallisten aineiden salakuljetusta sekä talousrikollisuutta.

Rajavartiolaitos: Rajavartiolaitos toimii rikostorjuntaviranomaisena rajaturvallisuuden ylläpitämiseksi ja rajat ylittävän rikollisuuden torjumiseksi. Rajavartiolaitoksen rikostorjunnalla ennalta estetään rajat ylittävän rikollisuuden vaikutuksia Suomeen.

OIKEUSMINISTERIÖ JUSTITIEMINISTERIET

ISSN 1798-7067
ISBN 978-952-259-522-5 (PDF)

Oikeusministeriö
PL 25
00023 Valtioneuvosto
www.oikeusministerio.fi

Justitieministeriet
PB 25
00023 Statsrådet
www.oikeusministerio.fi